

Zadaci iz Mjerenja u elektrotehnici

Lana Relej

listopad 2020.

Napomene

U ovom dokumentu sam sakupila postupke rješavanja svih zadataka koji su objavljeni na Moodleu u ak. godini 2019./2020. Kako je to bila prva godina održavanja ovog kolegija na FER-3 programu, bilo je malo kaotično pa ne idu uvijek po redu (ali svi su na broju).

Auditorne MI/ZI: ovi zadaci su službeno riješeni na auditornim vježbama prije ispita

Primjer MI/ZI: ovi zadaci su se prolazili u jednoj grupi na predavanjima i nisu bili službeno objavljeni

Dodatni zadaci MI/ZI: ovi zadaci su naknadno dodadni u pdf sa zadacima s auditornih. Neki su isti kao s primjera ispita, a neke sam rješavala sama

Na materijalima postoji još jedan dokument s težim zadacima koji su se u našoj generaciji pojavili samo na zimskom roku, ali će ubuduće vjerojatno biti izmješani. Autor: pcharlie

Na FER-2 programu kolegij Uvod u mjeriteljstvo s diplomskog je jako sličan MUE, a ima dosta materijala.

Već sam sama ispravila neke greške (uglavnom u prepisivanju s ploče), a ako pronađete još koju molim vas da me kontaktirate na forumu kako bi ih mogla ispraviti.

U službenom pdf-u za I. ciklus nalazi se tipfeler u rješenju 20. zadatka: trebalo bi pisati $R_i = 0,53$ mrad, a piše 0,53rad (provjereno s profesorom).

Sretno!

MUE: Zadatci za vježbu (I ciklus)

- Napon izvora mjerjen je 100 puta u istim uvjetima digitalnim voltmetrom s $4 \frac{1}{2}$ digita i granicama pogrešaka $\pm(0,1\% \text{ od mjerene vrijednosti} + 5 \text{ digita})$. Aritmetička sredina svih rezultata mjerjenih na području od 20 V bila je 6,13 V, a standardno odstupanje (pojedine vrijednosti) 15 mV. Kolika je mjerena nesigurnost tako izmjereno napona?

Rješenje: $U = (6,130 \pm 0,007) \text{ V}$

- Paralelnim spojem dvaju ampermetara mernih dometa 6 A i 10 A, jednakih unutarnjih otpora, izmjerena je struja 12 A. Iskažite mjeri rezultat, ako su razredi točnosti (indeksi klase) oba ampermetra 1.

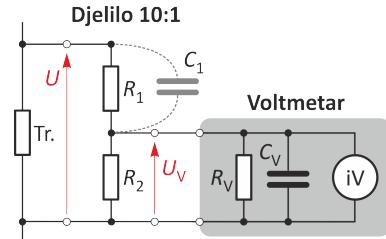
Rješenje: $I = (12,000 \pm 0,067) \text{ A}$

- Izmjenični napon faktora oblika 1,18 mjeri se paralelnim spajanjem dva instrumenta. Prvi instrument, s odzivom na elektrolitičku srednju vrijednost, umjeran je u efektivnim vrijednostima sinusnog napona, dok je odziv drugog instrumenta na pravu efektivnu vrijednost. Koliko pokazuje drugi instrument ako je na prvom instrumentu izmjreno 53 V? Pogrješke instrumenata se zanemaruju.

Rješenje: $U_2 = 56,3 \text{ V}$

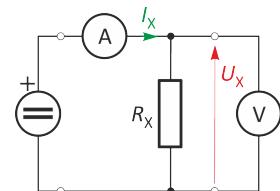
- Istosmjerni napon U mjeri se preciznim otporničkim djelilom 10:1 i voltmetrom ulaznog otpora $R_V = 10 \text{ M}\Omega$ i ulaznog kapaciteta $C_V = 150 \text{ pF}$. Koliki je napon U na trošilu Tr., ako napon izmjerjen voltmetrom iznosi $U_V = 157,2 \text{ V}$, a otpor gornje grane djelila je $R_1 = 1,8 \text{ M}\Omega$? Koliki je kapacitet C_1 potrebno prema shemi dodati paralelno otporu gornje grane djelila kako bi pri mjerenu izmjeničnih napona ono bilo kompenzirano?

Rješenje: $U = 1600,3 \text{ V}; C_1 = 16,3 \text{ pF}$

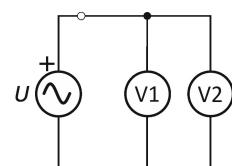
- Nepoznati otpor R_x nekog otpornika mjeri se s pomoću voltmetra i ampermetra (tzv. UI metodom). Digitalnim voltmetrom vrlo velikog unutarnjeg otpora s mernim opsegom 20 V i graničnom pogreškom $\pm (0,1\% \text{ od očitanja} + 0,05\% \text{ od mernog opsega})$ mjerjen je napon U_X na otporniku, a analognim ampermetrom s mernim opsegom 1,2 A i klasom točnosti 0,5 struja I_X kroz otpornik. Aritmetičke sredine za 10 mjerena iznosile su $U_X = 15 \text{ V}$ i $I_X = 0,4 \text{ A}$, dok su standardna odstupanja pojedinačnog mjerjenja bila $s_U = 0,02 \text{ V}$ i $s_I = 0,01 \text{ A}$. Potrebno je iskazati mjeri rezultat te pripadajuću mjeru nesigurnost.

Rješenje: $R_X = (37,50 \pm 0,44) \Omega$

- Digitalni voltmetar V1 s odzivom na elektrolitičku srednju vrijednost i voltmetar V2 s odzivom na efektivnu vrijednost (oznake TRMS) priključeni su na izvor izobličenog izmjeničnog napona. Koliki je faktor oblika ξ tog napona, ako je voltmetrom V1 izmjereno 6,52 V, a voltmetrom V2 6,16 V?

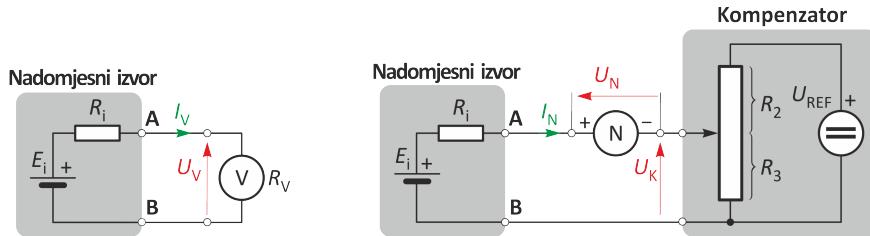
Rješenje: $\xi = 1,05$

- Napon $U(t) = 25,6 \cdot \sin(314t) + 4,3 \cdot \sqrt{2} + 11,2 \cdot \cos(314t) \text{ V}$ mjerjen je digitalnim multimetrom s odzivom na efektivnu vrijednost, s pomoću funkcije AC + DC na izmjeničnom području. Zatim je mjerjenje ponovljeno istim multimetrom na istosmjernom području. Kolika je absolutna razlika između rezultata dobivenih u oba mjerjenja, zanemarivši pogrešku instrumenta?

Rješenje: $\Delta U = 14,59 \text{ V}$

8. Na dijelu promatranog mjernog kruga između točaka A i B mjeri se napon s pomoću dvije metode. Izravnom metodom s pomoću voltmetra ulaznog otpora $R_V = 1 \text{ M}\Omega$ izmjeren je napon $U_V = 68,8 \text{ V}$, dok je mjerjenjem kompenzacijskom metodom, s $R_2 = 100 \text{ k}\Omega$ i $U_{\text{REF}} = 150 \text{ V}$, postignuta ravnoteža uz $R_3 = 86,34 \text{ k}\Omega$. Temeljem oba mjerena odrediti parametre nadomjesne sheme izvora u mjernom krugu između točaka A i B.

Rješenje: $E_i = 69,5 \text{ V}$; $R_i = 10,17 \text{ k}\Omega$

9. Pri umjeravanju istosmjernog ampermetra u 6 točaka stvarne vrijednosti struja bile su: 1,02 A; 1,98 A; 3,02 A; 4,01 A; 4,99 A; 6,01 A. Koji razred točnosti zadovoljava ampermetar?

Rješenje: 0,5

10. Korekcijska krivulja jednog voltmetra prikazana je tablično. Kolika je točna vrijednost mjerjenog napona ako on pokazuje 0,8 V?

U / V	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1
U_K / mV	-2	5	-7	-4	3	-3	1	3	-2	2

Rješenje: $U = 0,803 \text{ V}$

11. Napon izvora izmjerjen je 15 puta u istim uvjetima, digitalnim voltmetrom s prikazom $5\frac{1}{2}$ znamenke i granicama pogrešaka $\pm (4 \cdot 10^{-4} \text{ od očitanja} + 3 \cdot 10^{-4} \text{ od mj. opsega})$, na mjernom opsegu 10 V. Aritmetička sredina svih rezultata bila je 6,6257 V, a standardno odstupanje (pojedine vrijednosti) 2,9 mV. Kolika je složena standardna nesigurnost $u_c(U)$ tako izmjereno napona?

Rješenje: $u_c(U) = 3,35 \text{ mV}$

12. Otpor jednog otpornika izmjerjen je trima metodama: $U-I$ metodom, digitalnim omometrom i usporedbom s poznatim otporom. Pritom su dobivene sljedeće aritmetičke sredine i njihova pripadajuća standardna odstupanja: 1,0041 Ω (0,9 m Ω); 1,0037 Ω (0,8 m Ω) i 1,0049 Ω (0,6 m Ω). Koja je najvjerojatnija vrijednost tog otpora?

Rješenje: $R_S = 1,0044 \Omega$

13. Izmjerili smo nekoliko desetaka otpornika nazivne vrijednosti 270Ω te dobili aritmetičku sredinu 272Ω i standardno odstupanje 2Ω . Uzme li se nasumce jedan otpornik, vjerojatnost da je njegova vrijednost veća od nazivne iznosi:

Rješenje: $P = 84,15 \%$

14. Otpor trošila određen je mjerjenjem istosmjerne struje koja prolazi i pada napona na njemu. Kolika je relativna proširena nesigurnost $U_{\text{pr}}(R)$ tako izmjereno otpora na razini pouzdanosti 95 % ako su relativna mjerena nesigurnost i pripadni efektivni stupanj slobode izmjereno napona i struje redom $u_r(U) = 0,12 \%$ i $v_{\text{eff}}(U) = 24$ te $u_r(I) = 0,17 \%$ i $v_{\text{eff}}(I) = 16$? Vrijednosti pripadnog obuhvatnog faktora $t_p(v_{\text{eff}})$ za razinu pouzdanosti $P = 95 \%$ nalaze se u tablici.

v_{eff}	2	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
t_p	4,30	2,57	2,23	2,13	2,09	2,06	2,04	2,03	2,02	2,01	2,01

Rješenje: $U_{\text{pr}}(R) = 0,42 \%$

15. Djelatna snaga trošila poznatog otpora određena je mjerenjem istosmjernog napona na njemu. Ako je relativna mjerna nesigurnost izmjereno napona 0,14 %, a otpora 0,12 %, kolika je relativna mjerna nesigurnost izmjerene snage?

Rješenje: $u_{\text{cr}}(P) = 0,30 \%$

16. Visoki istosmjerni napon U mjeri se otporničkim djelilom 1:1000, sastavljenim od $R_1 = 9,99 \text{ M}\Omega$ i $R_2 = 10 \text{ k}\Omega$ s pomoću kompenzacijskog mjernog postupka. Ako relativna nesigurnost otpora R_2 u donjoj grani djelila iznosi 0,02 %, a zahtjevana nesigurnost omjera dijeljenja 0,1 %, koliku nesigurnost smije imati otpor R_1 gornje grane djelila?

Rješenje: $u_c(R_1) = 9,8 \text{ k}\Omega$

17. Otpornost žice od bakra kružnog presjeka određuje se mjerenjem otpora i dimenzija na pripremljenom uzorku. Ako su relativne mjerne nesigurnosti određivanja otpora, promjera i duljine žice redom 0,1 %, 0,6 % i 0,5 %, kolika je relativna složena nesigurnost tako određene otpornosti materijala?

Rješenje: $u_{\text{cr}}(\rho) = 1,3 \%$

18. Koliki treba biti kapacitet osciloskopske sonde 10:1 kako bi mjerni sustav kojeg ona čini s osciloskopom ulaznog otpora $1 \text{ M}\Omega$ i kapaciteta 50 pF , bio frekvencijski kompenziran? Specifični kapacitet priključnog kabla iznosi 105 pF/m , a njegova duljina je 120 cm.

Rješenje: $C_s = 19,6 \text{ pF}$

19. Koliki je unutarnji otpor naponskog izvora, ako mu je voltmetrom unutarnjeg otpora $10 \text{ M}\Omega$ izmjerena napon $26,61 \text{ V}$, a kompenzatorom $26,92 \text{ V}$?

Rješenje: $R_i = 116,5 \text{ k}\Omega$

20. Koliki je fazni pomak između napona na mjernom otporniku $1 \text{ k}\Omega$ i struje kroz njega pri frekvenciji 5 kHz , ako mu je vlastiti induktivitet $35 \mu\text{H}$, a vlastiti kapacitet 18 pF ?

Rješenje: $R_i = 0,53 \text{ rad}$

21. Pri mjerenu istosmjerne struje shuntom i voltmetrom ustanovljeno je da se pri struci od 20 A otpor shunta povećao za 0,13 % u odnosu na stanje kad njime ne prolazi struja. Ako je temperaturni koeficijent shunta $5 \cdot 10^{-4} \text{ K}^{-1}$, za koliko se povećala njegova temperatura kad njime prolazi navedena struja?

Rješenje: $\Delta v = 2,6 \text{ }^{\circ}\text{C}$

22. Korekcijska krivulja jednog voltmatra na mjernom opsegu 100 mV prikazana je tablično. Koliki je mjereni napon ako on pokazuje 30 mV ?

U/mV	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
$U_K/\mu\text{V}$	-21	-16	-9	-13	-7	2	10	5	11	8

Rješenje: $U = 29,991 \text{ mV}$

23. Na izvor napona pravokutnog valnog oblika amplitude $U_m = 5,2 \text{ V}$ priključeni su paralelno dva digitalna voltmatra za mjerjenje izmjeničnog napona: prvi s odzivom na srednju vrijednost te drugi koji je označen kao TRMS. Kolika u tom slučaju nastaje relativna pogreška napona mjerenoj prvim voltmetrom?

Rješenje: $p_{\text{r}\%} = +11 \%$

24. Otpor trošila određen je mjerenjem istosmjerne struje koja prolazi i pada napona na njemu. Ako su relativna merna nesigurnost i efektivni stupanj slobode izmjereno napona i struje redom $u_r(U) = 0,12 \%$ i $v_{\text{eff}U} = 21$ te $u_r(I) = 0,17 \%$ i $v_{\text{eff}I} = 13$, koliki je efektivni stupanj slobode $v_{\text{eff}R}$ tako određenog otpora?

Rješenje: $v_{\text{eff}R} = 25$

25. Dva ampermetra, unutarnjih otpora redom $R_{A1} = 0,1 \Omega$ i $R_{A2} = 0,2 \Omega$, spojeni su paralelno jedan drugome na izvor istosmjerne struje od 3 A. Prikazivanje ampermetara, uz zanemarenje njihovih pogrešaka, je sljedeće:

Rješenje: $I_{A1} = 2,0 \text{ A}$, $I_{A2} = 1,0 \text{ A}$

26. Dva voltmetra, unutarnjih otpora redom $R_{V1} = 55 \text{ k}\Omega$ i $R_{V2} = 120 \text{ k}\Omega$, spojena su paralelno na izvor napona od 4 V. Uz pretpostavku da ne grijše, pokazivanje voltmetara je sljedeće:

Rješenje: $U_{V1} = 4 \text{ V}$, $U_{V2} = 4 \text{ V}$

Auditorne MI - 5 ZAD od 2 bodova / 15 bodova - 75 min se piše
 - moguće da će biti zadani viška informacija u zadacima

- ① Napon mjeran 100x digitalnim VM s $4\frac{1}{2}$ digitom, granica pogreške $\pm(0,1\% \text{ od mjerene} + 5 \text{ digit})$
 Srednja vrijednost svih mjeranja na području od 20V je $6,13V$, standardno odstupanje (pojedine vrijednosti) je $15mV$. Mjerna nesigurnost srednje vrijednosti je stat. sigurnost $68,3\%$

$$M.d. = 20V$$

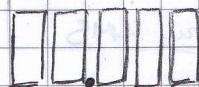
$$M_{sr} = 6,13V$$

$$SM = 15mV$$

$$\mu = \sqrt{M_A^2 + M_{sr}^2}$$

$$M_A = \frac{\mu \cdot k}{\sqrt{n}} = \frac{0,015V \cdot 1}{\sqrt{100}} = 0,0015V$$

imamo
100 mjeranja ($>3\sigma$)
pa ne možemo
raditi + razdobljati

prijava od
5 dajtora za 20V

5 → 5mV je +5 dajtora iz granice pogreške

$$M_n = \frac{\text{gran. pogr.}}{\sqrt{3}} = \frac{0,001 \cdot 6,13V + 0,005V}{\sqrt{3}} = 0,0064V$$

$$\mu = \sqrt{(1,5 \cdot 10^{-3}V)^2 + (6,4 \cdot 10^{-3}V)^2}$$

$$\mu = 6,6 \cdot 10^{-3}V = 6,6mV$$

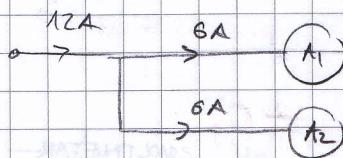
$$\rightarrow M = (6,13 \pm 0,0066)V \quad \text{-- u laboratoriju}$$

bitno obilježiti u se
dec. značajku u rezultatu
(jer imamo 5 dajtora)

mjereni apsor (cmc)

ili

- ② Paralelni spoj 2 AM mjernih elementa (md) 6 i 10A, jednaku ih unutarnju struju. Iznosi 12A. Izrazila mjeri rezultat s razinom pouzdanosti $P=95\%$, ako su unutarne tehnike (indeks klase) doći AM 1
 ↳ sugestija analognih instrumenata →

$$R_{A1} = R_{A2} \rightarrow I_1 = I_2 = \frac{I}{2} = 6A$$

$$M_F = \sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{\partial F}{\partial x_i} \right)^2 \cdot M(x_i)^2}$$

$$F: F = I_1 + I_2$$

$$MD_{(1)} = 6A, WL_{(1)} = 1$$

$$MD_{(2)} = 10A, WL_{(2)} = 1$$

$$R_{A1} = R_{A2}$$

$$I = 12A$$

$$I, M(I) = ?$$

$$M_I = \sqrt{\left(\frac{\partial F}{\partial I_1} M(I_1) \right)^2 + \left(\frac{\partial F}{\partial I_2} M(I_2) \right)^2}$$

- podaci o gran. pogr. instrumenata predstavljaju vel. s jednolikom (pravokutnom) mjerljivostnom razdiobom →

- gran. pogr. ampermetera C_1 i C_2
 računaju se počevši indeksom klase

$$C_1 = \frac{WL_1}{100} \cdot MD_1 = \frac{1}{100} \cdot 6 = 0,06A$$

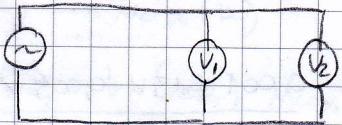
$$C_2 = \frac{WL_2}{100} \cdot MD_2 = \frac{1}{100} \cdot 10 = 0,1A$$

korisnost izmjereni strujic u2 P=68,3% $u(I) = \sqrt{u_{\text{sr}}(I_1)^2 + u_D(I_2)^2} = \sqrt{\frac{(A_1)^2}{\sqrt{3}} + \frac{(A_2)^2}{\sqrt{3}}}$

- za P=95% pristignu tekućinu u=2 $\rightarrow M(I) = k \cdot u(I)$

$$I = (12 \pm 0,134) A$$

③ izmjerni napon s $\beta = 1,18$ (istnuljen sinus) mjerim u 2 instrumenta ① srednja el. vrijednost, mjerena čistim sinusom ($\beta_0 = 1,11$)

$V_1 \rightarrow$ srednja $\cdot \beta$

$V_2 \rightarrow$ ef = srednja $\cdot \beta$

$$M_1 = M_{\text{sr}} \cdot \beta_0$$

$$M_2 < M_{\text{sr}} \cdot \beta$$

$$\frac{M_1}{M_2} = \frac{\beta_0}{\beta} \rightarrow M_2 = \frac{M_1 \cdot \beta}{\beta_0} = \frac{53 \cdot 1,18}{1,11} = 56,3 V$$

- pogreska V_1 : $\rho = \frac{\text{izmjerena - pravu}}{\text{pravu}} = \frac{M_{\text{sr}} \cdot \beta_0 - M_{\text{sr}} \cdot \beta}{M_{\text{sr}} \cdot \beta} = \frac{\beta_0 - \beta}{\beta} = \frac{1,11 - 1,18}{1,18} = -5,9\%$

! parohi koji li
se apsolutni rezas
ili ne

④ izmjerni napon na brzilu Tr

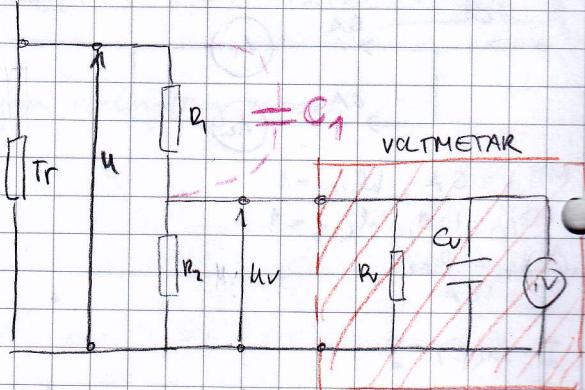
mjerena prečnikom otporničkog dijelila 10:1

i VM s ulaznim otporom $R_V = 10 M\Omega$ i

ulaznim kap $C_V = 150 pF$

? - Napon na brzila, ako napon izmjeri VM iznosi $M_V = 157,2 V$ otpor G_G dijelila $R_2 = 18 M\Omega$

? - Kapacitet C_1 potreban za postizanje kompenzacije dijelila prema shemom

- Imamo zadani otpor dijeljega $U = \frac{R_1 + R_2}{R_2} \cdot 10 \rightarrow$ otpor dobre grane R_2 : $R_2 = \frac{R_1}{(U-1)} \cdot \frac{1,8}{10-1}$

$$= 0,2 M\Omega$$

- kada bismo imali idealni VM $\rightarrow R_V = \infty$ $M = U \cdot M_V$

uljemnici
u izmjeru

- u shemnosti: U'

$$U' = \left(R_1 + \frac{R_2 \cdot R_V}{R_2 + R_V} \right)$$

$$= \frac{R_1 (R_2 + R_V) + R_2 \cdot R_V}{R_2 + R_V}$$

dobra grana

$$= \dots = 10,18$$

- napon M' je ispravno određen u U_0

$$M' = U' \cdot M_U = 10,18 \cdot 157,2 = 1600,3 \text{ V}$$

- kompenzacija djelila postaje se izjednačavajućem utem. konst. njezine gornje i donje grane

Kompenzacija $\rightarrow R_1 = R_2$

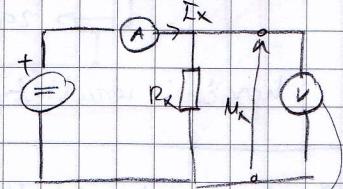
$$R_1 \cdot C_1 = \frac{R_2 \cdot R_U}{R_2 + R_U} \cdot C_U$$

- na DC kompenzaciji njezina vrijednost, osim učinak impulsnih signala radi prijelaznih pojava

$$C_1 = \frac{R_2 \cdot R_U}{R_2 + R_U} \cdot \frac{C_U}{R_1} = \frac{0,2 \cdot 10}{0,2 + 10} \cdot \frac{150}{1,8} = 16,3 \mu\text{F}$$

⑤ Nepoznati R_X mjerimo pomoći AM, VM (MF metoda)

Digitalni VM: $M_{OV} = 20 \text{ V}$, učinak velikih R_U , $C_U = (\pm 0,1\% \text{ od ocitaja} \pm 0,05\% \text{ od } M_{OV})$

Analogni AM: $M_{OA} = 1,2 \text{ A}$, ul. 0,5

Mjerenje: $M_x = 15 \text{ V}$, $s_u = 0,02 \text{ V}$, $n = 10$ mjerova
 $I_x = 0,4 \text{ A}$, $s_I = 0,01 \text{ A}$, $n = 10$ mjerova

? - R_X , u(R_X) uz $P = 95\%$

mjerna nesigurnost prizidan: $\pm$
 standardna nesigurnost: u_A

- Prema kriteriju tja je djelatni čvor R_X izmjeren postupnim metodom: $f = R_X = \frac{M_x}{I_x} = \frac{15}{0,4} = 37,5 \Omega$

- mjerena nesigurnost izmjerenog napona i struje prizidani su:

→ stan. nes. u_A daje stvarne slike rezultata mjerjenih vrijednosti:

$$u_A(M_x) = \frac{s_u}{\sqrt{n}} \quad u_A(I_x) = \frac{s_I}{\sqrt{n}}$$

→ stan. nes. u_A :

$$u_A(M_x) = \frac{G_u}{\sqrt{3}}$$

$$u_A(I_x) = \frac{G_I}{\sqrt{3}}$$

→ Neodgovarajuće nesigurnosti mjerilima instrumenata

kombo, stan. nes. u pojedinoj vel.

$$u(u_x) = \sqrt{\left(\frac{s_u}{\sqrt{n}}\right)^2 + \left(\frac{G_u}{\sqrt{3}}\right)^2} \quad u(u_x) = \sqrt{\left(\frac{s_I}{\sqrt{n}}\right)^2 + \left(\frac{G_I}{\sqrt{3}}\right)^2}$$

$$u(u_x) = \sqrt{\left(\frac{0,02}{\sqrt{10}}\right)^2 + \left(\frac{0,01}{100} \cdot 15 + \frac{0,05}{100} \cdot 20\right)^2} = 15,8 \text{ mV}$$

$$u(I_x) = \sqrt{\left(\frac{0,01}{\sqrt{10}}\right)^2 + \left(\frac{0,15}{100} \cdot 1,2\right)^2} = 4,7 \text{ mA}$$

- Očvor R_X je neizračuno mjerena vel → račun složene nesigurnosti

nesigurnosti $u(x_i)$ pojedine mjerene vel. x_i : predstavljajuju uobičajenu "nesigurnost"

$$\text{osjetljivost } \frac{\partial f}{\partial x_i}$$

mat. tje. t na veličinu x_i

$$M(R_x) = \sqrt{\left(\frac{2R_x}{2M_x} \cdot u(R_x)\right)^2 + \left(\frac{2R_x}{25x} \cdot u(5x)\right)^2} = \sqrt{\left(\frac{1}{5x} \cdot u(5x)\right)^2 + \left(-\frac{M_x}{5x^2} \cdot u(5x)\right)^2}$$

$$= \sqrt{\left(\frac{1}{0,4} \cdot 0,0158\right)^2 + \left(-\frac{15}{0,4^2} \cdot 0,0131\right)^2} = 0,44 \Omega$$

- alici nemogurnost zeljimo istraziti u rel. obliku: $u(R_x)\% = \frac{u(R_x)}{R_x} \cdot 100 = 1,17\%$

→ ovo vrijedi za punu potrošnju $P = 68,3\%$

→ za $P = 95\%$ vrijednost je $u = 2 \rightarrow M(R_x) = 2 \cdot u(R_x)$

koraci rezultat: $R_x = (37,5 \pm 0,48) \Omega = 37,5 \Omega \pm 2,35\%$

⑥ V_1 - električna - samo sinus

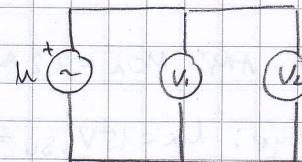
V_2 - TRMS

$$M_{V_1} = 6,52 V$$

$$M_{V_2} = 6,16 V$$

$$\xi = ?$$

$$M_{V_1} = M_{sel} (\xi_0) \rightarrow M_{sel} = \frac{M_{V_1}}{\xi_0}$$

$$\xi_0 = \left(\frac{M_{sel}}{M_{ref}} \right)_{sin} = 1,111$$

$$M_{V_2} = M_{ref} \rightarrow \xi = \frac{M_{ref}}{M_{sel}} = \frac{M_{V_2}}{M_{V_1}} \cdot \xi_0 = \frac{6,16}{6,52} \cdot 1,111 = 1,05$$

⑦ $M(t) = 25,6 \sin(314t) + 4,3 \sqrt{2} + 11,2 \cos(314t) V$

2 mjeri ① sjenično podnje: TRMS funkcijom AC-DC
② istosmerno podnje

Apsolutna razlika među mjerama $\Delta U = ?$ $\Delta U = (U_{UAC} - U_{UDC})$

① odgovara geometrijskoj sumi: parc. et. unjednosh. mjerenja napona

$$U_{UAC} = \sqrt{(U_{ref1})^2 + (U_{ref2})^2 + (U_{ref3})^2} = \sqrt{\left(\frac{25,6}{\sqrt{2}}\right)^2 + (4,3 \cdot \sqrt{2})^2 + \left(\frac{11,2}{\sqrt{2}}\right)^2} = 29,67 V$$

→ izv. komponente zadane kao $U = U_m \sin(\omega t) \rightarrow$ et. unjednosh. preklaze iz fizičkih

$$U_{ref} = \frac{U_m}{\xi_0} = \frac{U_m}{\sqrt{2}}$$

(fizički faktor $\xi_0 = \sqrt{2}$
za sinus)

② mjeri samo pravu srednju vrijednost napona → odgovara istosmernoj kapa.

$$U_{UDC} = 4,3 \cdot \sqrt{2} = 6,08 V$$

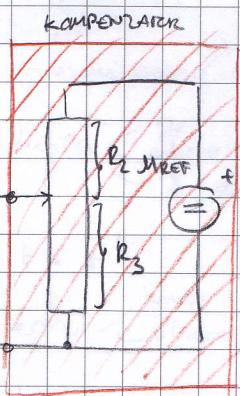
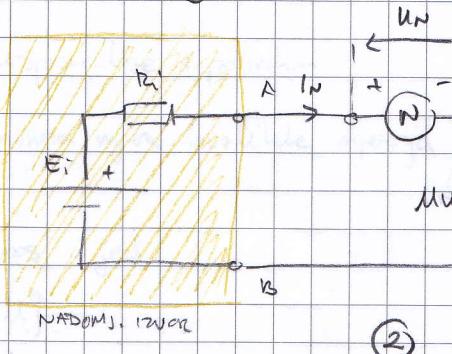
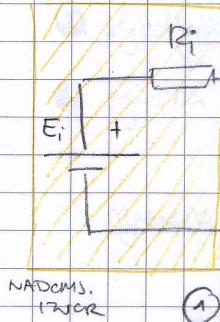
$$\Delta U = 29,67 - 6,08 = 23,59 V$$

$$\textcircled{8} \quad \text{2 metode mjerenja napona: } U_{VM}, R_i = 1 \text{ M}\Omega \quad \textcircled{1}$$

$$U_V = 68,8 \text{ V}$$

Kompresor: $R_2 = 100 \text{ k}\Omega$
 $M_{REF} = 150 \text{ V}$ $\textcircled{2}$
 $R_3 = 86,34 \text{ k}\Omega$

Ostatak parametara nadomjesnog izvora su: A i B

\textcircled{1} mjeri se razlika potencijala $U_V = (I_A - I_B)$ $\rightarrow$ broz ulazni otpor VM leđe struja I_v

$$I_V = \frac{E}{R_v + R_2}$$

struja broz uvo
mije mjesto

napon injekcije VM mora se iskoristiti

$$U_V = I_V \cdot R_v = E \cdot \frac{R_v}{R_v + R_2}$$

nadomj. unutarnji:

otpor mreže

$$R_i = R_v \cdot \frac{E - U_V}{U_V}$$

\textcircled{2} pri postignuti ravnodaji napon na neindikatoru M postaje mjesto $\rightarrow$ kompresor napon

$$M_u = (I_A - I_B)$$

$\rightarrow$ u ravnodaji $I_v = 0 \rightarrow$ nema pada napon

na R_2

elektrometarska
sistema (napon)

$$M_u = 0 \rightarrow E_i = (I_A - I_B) = M_u$$

$$M_u = M_{REF} \cdot \frac{R_3}{R_2 + R_3} = 150 \cdot \frac{86,34}{100 + 86,34} = 69,5 \text{ V}$$

$$R_i = R_v \cdot \frac{E - M_u}{M_u} = 10,174 \text{ k}\Omega$$

\textcircled{9} Mjerenje DC AM u 6 tacaka - varijacije točnosti?

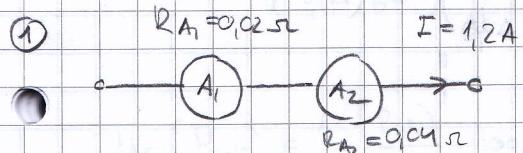

- Izmjerene vrijednosti: 1,00 A
 1,98 A
 3,02 A
 4,01 A
 5,02 A
 6,01 A

Preciznost analognog instrumenta je najmanja podjela $\rightarrow \frac{0,5}{2}$

$\rightarrow$ tu imamo preciznost od $0,01 \text{ V}$

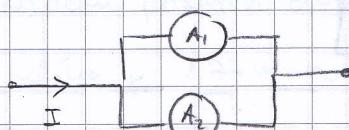
$$\rightarrow \frac{0,01}{2} = 0,005 \rightarrow 0,5\% \rightarrow \underline{\underline{0,5}}$$

Primjer M1

Kako je paralelno spojeno dva ampermetsa raznometrijući pogreške

a) $I_{A_1} = 1,20 A$ $I_{A_2} = 1,20 A$

-! To što su ravni unutrašnji otpori ne utječe na rezultat

$I = 6 A$

$I_{A_1} = 4 A$

mjernici
otpogon

ampermetri se spojaju paralelno kada mijene struju većinu od svih mijernih otpogona

↳ u ovom slučaju unutrašnji otpor
ima važnost

$R_{A_1} = R_{A_2} \rightarrow I_{A_1} = I_{A_2} = 3 A$

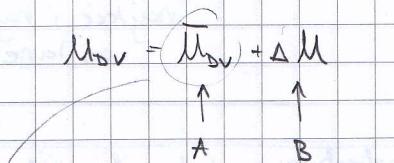
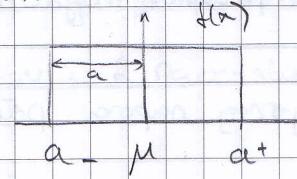
specimite: $I_{A_1} \cdot R_{A_1} = I_{A_2} \cdot R_{A_2}$

② Tablica mjerljivih vrijednosti | Kako je točna vrijednost mjerene napona ako voltmeter pokazuje
voltmetar | $0,8 V$ iz tablice

$M_{\text{ret}} = M_V + M_u = 0,8 + (+3 \text{ mV}) = 0,803 V$

③ 15 mjerljive napone, digitalni voltmeter $5 \frac{1}{2}$ razmenika
granice pogrešaka $\pm (4 \times 10^{-4} \text{ of reading} + 3 \times 10^{-4} \text{ of range})$
mjeriti otpogon $10 V$
- aritmetička sredina svih mjerljiva: $6,6237 V$
- standardno odstupanje (njedna vrijednost): $2,9 \text{ mV}$

Kako je slijedeća standardna nesigurnost $u_c(U)$ uvođena izmjerene napone?

$M_{\text{av}} = M_{\text{ov}} + \Delta U$

 $M_{\text{ov}} = 6,6237 V$

$\Delta U = 0$ jer smo 100% sigurni
da se rezultat nalazi u zadanim granicama
pogreške

Što možemo izračunati iz niza: standardno odstupanje $s = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$

$$u(\bar{M}_{\text{av}}) = s \frac{a}{\sqrt{n}}$$

$$u(\Delta U) = \frac{a}{\sqrt{3}}$$

$$G = \pm [4 \times 10^{-4} \cdot \bar{M}_{\text{av}} + 3 \times 10^{-4} \cdot 10 V] = \pm 5,65 \text{ mV}$$

a

$$u_c = \sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{\partial s}{\partial x_i} \right)^2 \cdot u^2(x_i)} = \sqrt{\left(\frac{\partial M_{ov}}{\partial U_{ov}} \right)^2 u^2(\bar{M}_{ov}) + \left(\frac{\partial M_{ov}}{\partial \Delta U} \right)^2 u^2(\Delta M)}$$

ako znamo velike ce
biti parajacive derivacije
moemoj vrednosti od
avag kocatka

$$= \sqrt{u^2(\bar{M}_{ov}) + u^2(\Delta U)} =$$

$$= \sqrt{\left(\frac{s}{\sqrt{n}} \right)^2 + \left(\frac{\alpha}{\sqrt{s}} \right)^2} = 3,35 \text{ mV}$$

$$\begin{aligned} \Delta U &= 250 \mu\text{V} \\ u(\Delta U) &= 50 \mu\text{V} \end{aligned} \quad \bar{M}_{ov} = \bar{M}_{ov} + \Delta M = 6,625 \text{ V} + 250 \mu\text{V} = 6,62595 \text{ V} \rightarrow \text{bolja procjena}$$

$$t \quad u(M_{ov}) = \sqrt{\left(\frac{s}{\sqrt{n}} \right)^2 + (50 \mu\text{V})^2} = 0,75 \text{ mV} \rightarrow \text{manja nesigurnost}$$

npr. da su nam zadani nesigurnosti i ispravak nesigurnosti

④ 3 metoda mjerenja opsega

M-I metoda
dig. ohmometar
Usporedba s poznatim R

$\bar{x}$	s_x
1,0041 Ω	0,9 mΩ
1,0037 Ω	0,8 mΩ
1,0049 Ω	0,6 mΩ

$$\bar{x}_s = \frac{\sum_{i=1}^n p_i \cdot \bar{x}_i}{\sum_{i=1}^n p_i} \rightarrow p_i = \frac{w}{s_{x_i}^2} \quad w \neq 0$$

težina - smjeruje se
ukidje se povećava
nesigurnost aritmetičke
stevline

Koja je najvjerojatnija vrijednost
opsegmata?

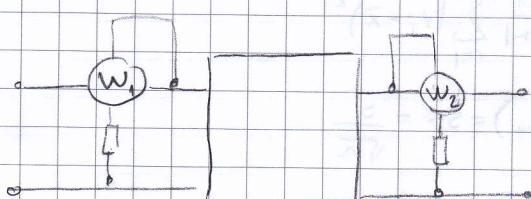
↳ može biti i neka druga
nismo čitali

↳ neštačit će se izmjeriti
najveće i najmanje
čitane

⑤ Što je mjeranje prema VIM-u? - proces eksperimentalnog collectiviranja jedne ili više
njednoksi veličina koje se razumno mogu pribrožiti veličinu

⑥ Dva paralelna spajena voltmetra spajena na izvor istosmjernog napona polarizuju rastl.
njednosh.

→ to je realna situacija kod realnih instrumenata

SLIČNO: DODATNI ZAD. ZI 18)

$$P_g = P_{ul} - P_{iz} \rightarrow \text{Snaga probitelja
mjerimo kao rezultat
snage na ulazu i izlazu}$$

$$P_g = 26 \text{ W}$$

$$u_c(Pg) = \sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{\partial f}{\partial x_i} \right)^2 u^2(x_i)} = \sqrt{u^2(Pu) + u^2(P_{i2})} = 1,77 \text{ W}$$

$$\mu_r(P_{ue}) = \frac{\mu(P_{ue})}{P_{ue}} \cdot 100\% \rightarrow \mu(P_{ue}) = \frac{\mu_r(P_{ue}) \cdot P_{ue}}{100\%} = 0,97 \text{ W}$$

$$u(P_{i2}) = 1,49 \text{ W}$$

- kritični pristupni dobivenim rezultatima

Ključ je $1,77 \text{ W}$ na 26 W , ključ je 2 W na 30 W ? $\rightarrow \approx 7\%$ → relativna točnost dobivenog rezultata

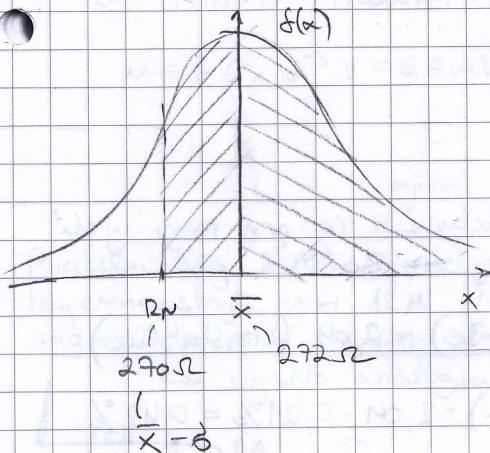
to je zadano

neim prikladno
za ovakve mase
injektivnosti

zbog konstantih
matematičkih mesta

losije od onega
šta smo dobili
mjerljivo

⑧

Ključ je ijerativnost da se slučajna varijabla nulu u intervalu $(x - \delta, +\infty)$

$$\begin{aligned} P(x - \delta < x < +\infty) &= P(x - \delta < x < \bar{x}) + P(\bar{x} < x < +\infty) \\ &= \frac{1}{2} P(x - \delta < x < x + \delta) + 0,5 \\ &= \frac{1}{2} \cdot 0,6826 + 0,5 = 0,8413 \end{aligned}$$

⑨ Kod čehverzajčnog mjeranja otpora dođe se u strujni liniji spaja preko:

→ 2 struje i 2 napona u serijsku

⑩ Teorijsko pitanje

⑪ R trošila izmjerena povećanom istosmjernom struje i poda napora na njemu

$M_{pr}(R)$, na razini pouzdanosti 95%

$Mr(U) = 0,12\%$ → rel. mjesna nesigurnost za napor

relativna prisutna
nesigurnost

$V_{eff}(U) = 24$ → pripadni efektivni stepeni
sfobode izmjereneog napora

omjer dvojne veličina

$Mr(J) = 0,17\%$

$$R = \frac{U}{I}$$

relativne racunane rel. nesigurnost

$V_{eff}(J) = 16$

neznano uhi

$t_p(V_{eff}) \rightarrow$ tablica

pripadnu obuhvatnu
faktor

$Mr(R) \rightarrow Mr_{95\%}(R)$

zadane podatke

za racunati apsolutnu

$$Mr_{95\%}(R) = t_p(V_{eff}) \cdot Mr_{95\%}(R)$$

$$Mr_{95\%}(R) = \sqrt{Mr_{95\%}^2(U) + Mr_{95\%}^2(J)} = \sqrt{(0,12\%)^2 + (0,17\%)^2} = 0,2081\% \approx 0,21\%$$

$$\rho = \frac{\mu^2}{R} \rightarrow Mr_{95\%}(P) = \sqrt{4 \cdot Mr_{95\%}^2(U) + Mr_{95\%}^2(R)} = 0,30\%$$

$$V_{eff} = \frac{Mr_{95\%}(R)}{\frac{Mr_{95\%}(U)}{V_{eff}(U)} + \frac{Mr_{95\%}(J)}{V_{eff}(J)}} = \dots = 30,82 \rightarrow \text{Zaduziti na prvi manji ujeli broj} \rightarrow 30$$

ako se dobije
ako se $Mr_{95\%}(R)$
ne zaduzi na 0,21%
nego uveća na 0,2081%

$t_{as}(3c) = 2,04$ (iz tablice)

$Mr_{95\%}(R) = 2,04 \cdot 0,21\% = 0,42\%$

⑫ Djelebitna snaga trošila pravatelj skupa određenih mjerjenjem istosmjernog napora

$$Mr(U) = 0,14\%$$

$$Mr(P) = ? \rightarrow 0,30\%$$

$$Mr(R) = 0,12\%$$

Dodatakni zadaci MI

⑩ - ⑯ identični iz primjera MI

⑯ Mjerenje visokog napona otporničkim dijelilom 1:1000 ($R_1 = 9,99 \text{ M}\Omega$, $R_2 = 10 \text{ k}\Omega$) kompenzacijom
 $Mr\% (R_2) = 0,02\%$, a zadovoljavajuća rezigniranost mjeru dijeljenja je 0,1%
 Kolika rezigniranost smješ imati R_1 ?

$$Mr\% (R_2) = \sqrt{Mr\%^2(R_1) + Mr\%^2(R_2)}$$

$$Mr\% (R_1) = \sqrt{Mr\%^2(R_2) - Mr\%^2(R_2)^2} = \sqrt{(0,1\%)^2 - (0,02\%)^2} = 0,0979796\% \approx 0,098\%$$

$$Mr\% (R_1) = R_1 \cdot Mr\% (R_2) = 9,99 \times 10^6 \Omega \cdot (0,098 \times 10^{-2}) = 9,79 \text{ k}\Omega \approx 9,8 \text{ k}\Omega$$

⑰ Otpornost žice od bakra i kružnog preseka određuje se mjerenjem otpora i dimenzija na pripremljenom učinku. Rel. mjer. rez. su $Mr\% (R_{Cu}) = 0,1\%$, $Mr\% (\varnothing_{Cu}) = 0,6\%$, $Mr\% (l_{Cu}) = 0,5\%$

$$Mr\% (Cu) = ?$$

$$R = \rho \frac{l}{A} \rightarrow \rho = \frac{R \cdot A}{l} = \frac{R \cdot \varnothing^2 \pi}{l}$$

otpornost

je konstantna
svojstvo
materijala

$$Mr\% (Cu) = \sqrt{Mr\%^2(R_{Cu}) + (2Mr\%(\varnothing_{Cu}))^2 + Mr\%^2(l_{Cu})}$$

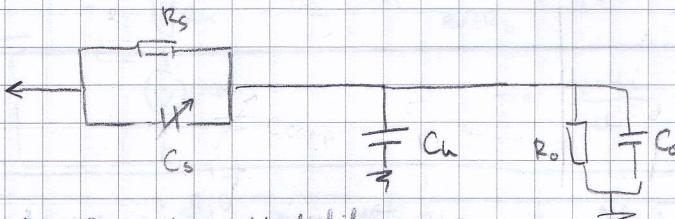
$$= \sqrt{(0,1\%)^2 + 4 \cdot (0,6\%)^2 + (0,5\%)^2} = 1,30\%$$

⑱ Osciloskopski senda 10:1 čini mjeru sustava osciloskopom ($R_o = 10 \text{ M}\Omega$, $C_o = 50 \text{ pF}$)

Koliki treba biti kapacitet sende da sustav bude kompenziran?

Spec. kap. kabela je 105 pF/m , a duljina je 120 cm .

$$\text{Gubetka} = 1,2 \text{ m} \cdot 105 \text{ pF/m} = 126 \text{ pF}$$

R_s sende i R_o čine 10:1 dijelilo

$$L \cdot R_o = 10 = \frac{R_s + R_o}{R_o} = \frac{R_s + R_o}{R_o} \rightarrow R_s = 9 R_o = 90 \text{ M}\Omega$$

$$R_s C_s = R_o (C_o + C_u)$$

$$C_s = \frac{R_o (C_o + C_u)}{R_s} = \frac{10 \text{ M}(50 \text{ pF} + 126 \text{ pF})}{90 \text{ M}} = 19,56 \text{ pF}$$

$$C_s = 19,56 \times 10^{-12} \text{ F} = 19,56 \text{ pF}$$

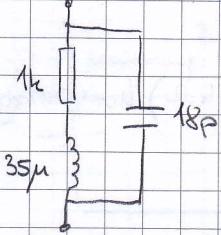
⑲ Napenskom izvoru je VM s $R_V = 10 \text{ M}\Omega$ izmjerena napon od $26,61 \text{ V}$, a kompenzatorom $26,92 \text{ V}$

Koliki je unutarnji otpor izvora R_i ?

POGLEDAJ ⑮ 12 AUDITORNII MI 2A SHEMU I IZVOD

$$R_i = R_V \cdot \frac{E - U_V}{U_V} = 10 \text{ M} \cdot \frac{26,92 - 26,61}{26,61} = 116,49 \text{ k}\Omega$$

20) Mjerni otpornik $1\text{m}\Omega$, $35\mu\text{H}$, 18pF . Prolazi struja @ 5Hz . Fazni paralelni naponac je uklonjen. Stuje na mjerenu otporniku?

$$f = \omega C = 2\pi \cdot 5 \times 10^3 \cdot \frac{35 \times 10^{-6}}{1\text{H}} - 1\text{H} \cdot 18 \times 10^{-12} = 5,34 \times 10^4 \text{ rad} = 0,53 \text{ rad/s}$$

$$\tau \approx \frac{L}{R} = RC$$

21) Mjerenje istosmjerne struje shuntom i VM. Pri struci od 20A otpor shunta povećao se za $0,13\%$. Temp. koeff. shunta je $5 \times 10^{-4} \text{ K}^{-1}$. Za koliko se povećala temperatura shunta pri toj struci?

$$R_{T_2} = R_{T_1} (1 + \alpha \Delta T) \quad \rightarrow \frac{0,0013 R_{T_1}}{R_{T_1} \alpha} = \Delta T$$

$$1,0013 R_{T_1} = R_{T_1} (1 + \alpha \Delta T)$$

$$1,0013 R_{T_1} = R_{T_1} + R_{T_1} \alpha \Delta T$$

$$\Delta T = 2,6 \text{ K} = 2,6 \text{ }^\circ\text{C}$$

22) Kataloška krivulja VM na m. o. 100 mV u tablici. Koliki je mjereni napon ako on polarizuje 30 mV

U/mV	10	...	30	...	100
$U_h/\mu\text{V}$	-21		-9		+8

$$U = 30 \times 10^{-3} + (-9 \times 10^{-6}) = 29,991 \text{ mV}$$

23) Izvor pravokutnog napona $U_m = 5,2 \text{ V}$. Parallelno priključena dva DMM za mjerenje izmjeničnog napona
 $\rightarrow$ 1. odziv na stacionarnu vrijednost
 $\rightarrow$ 2. TRMS
 Kolika je relativa pogreška na pravom VM?

$$\begin{aligned} U(V) &= 1,11 \\ F(U) &= 1 \end{aligned}$$

$$\rho = \frac{\text{izmjerena} - \text{prava}}{\text{prava}} = \frac{U_{\text{sr.}} 1,11 - U_{\text{sr.}} 1}{U_{\text{sr.}} 1} = \frac{1,11 - 1}{1} = +11\%$$

24) ISTI POSTUPAK kao 19) U PRIMJERU 21

$$25) \begin{array}{c} 3\text{A} \\ \longrightarrow \end{array} \quad \begin{array}{c} A_1 \\ \parallel \\ A_2 \end{array} \quad R_{A_1} = 0,1\Omega \quad R_{A_2} = 0,2\Omega$$

strjno djelilo $I_{A_1} = 3\text{A} \cdot \frac{R_{A_2}}{R_{A_1} + R_{A_2}} = 3 \cdot \frac{0,2}{0,1+0,2} = 2\text{A}$

$I_{A_2} = 3\text{A} \cdot \frac{R_{A_1}}{R_{A_1} + R_{A_2}} = 3 \cdot \frac{0,1}{0,1+0,2} = 1\text{A}$

$\left. \begin{array}{l} 2\text{A} \\ 1\text{A} \end{array} \right\} 3\text{A} \checkmark$

26) Slično kao ④) U PRIMJERU 21

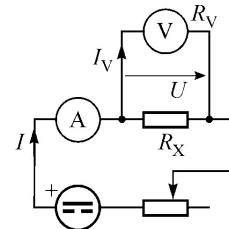
MUE: Zadatci za vježbu (II ciklus)

- Značajke feromagnetske jezgre ispitivane su posredno, uporabom Maxwellovog mosta i mjerjenjem induktiviteta zavojnice u koju se ona ulaze. U prvom mjerenu je ravnoteža mosta bez jezgre postignuta uz $C_4 = 321,2 \text{ nF}$ i $R_4 = 49,6 \text{ k}\Omega$, dok je u drugom, s uloženom jezgrom, dobiveno $C_{4J} = 882,6 \text{ nF}$ i $R_{4J} = 27,1 \text{ k}\Omega$. Koliki su bili gubitci u ispitivanoj feromagnetskoj jezgri i njezina relativna permeabilnost, ako je kroz zavojnicu tijekom oba mjerena tekla struja 1 A, a otpori grana mosta iznose $R_2 = 13,4 \Omega$, $R_3 = 42,6 \text{ k}\Omega$?

Rješenje: $P_{GJ} = 9,56 \text{ W}$, $\mu_{rB} = 2,75$

- Otpor R_X voda mjerjen je UI metodom u spoju za mjerjenje malih otpora. Napon je mjerjen digitalnim voltmetrom unutarnjeg otpora $10 \text{ M}\Omega$ na mjernom području 100 mV, a struja digitalnim ampermetrom na mjernom području 1 A. Koliki je njegov iznos ako pri struji od 0,925 A voltmeter mjeri napon 22,6 mV, a uz komutaciju struje napon – 23,5 mV?

Rješenje: $R_X = 24,96 \text{ m}\Omega$

- Značajke primarnog svitka naponskog transformatora ispituju se UI metodom, pri frekvenciji 50 Hz. Koliki je njegov induktivitet L i nadomjesni djelatni otpor R , ako ampermetar pokazuje 65 mA, voltmeter 100 V, a djelatna snaga na primaru izmjerena vatmetrom iznosi 2,5 W?

Rješenje: $L = 4,52 \text{ H}$, $R = 592 \Omega$

- Djelatna snaga trofaznog tereta mjeri se metodom triju vatmetara. Deklarirana snaga tereta razvija se pri nazivnom faznom naponu 230 V i iznosi 4 kW. Za mjerjenje su uporabljeni vatmetri za $\cos\phi_W = 0,5$ kojih su granice pogrešaka iskazane kao $\pm (1 \% \text{ od očitanja} + 0,5 \% \text{ od mj. opsega})$, s naponskim mjernim opsezima 60 V, 150 V i 300 V, i strujnim opsezima 5 A i 10 A. Otpor naponskih grana R_W je vrlo velik te se potrošak naponskih grana vatmetara zanemaruje. Snage izmjerene u pojedinim fazama pri faznom naponu mreže 228 V iznose $P_1 = 1328 \text{ W}$, $P_2 = 1393 \text{ W}$ i $P_3 = 1362 \text{ W}$. Kolika je razvijena snaga tereta i njezina nesigurnost?

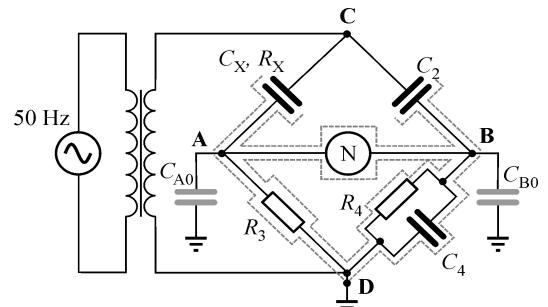
Rješenje: $P_T = 4083 \text{ W}$, $U_P(P_T) = 21,1 \text{ W}$

- Rotor induksijskog brojila za izravan priključak vrti se brzinom 11 okretaja u minuti. Kolika je prividna snaga tereta faktora snage $\cos\phi_T = 0,54$ ako je konstanta brojila $c = 1200 \text{ okr/kWh}$, a brojilo je priključeno u krug tereta preko strujnog mjernog transformatora 50 A/5 A i naponskog mjernog transformatora 10 kV/100 V?

Rješenje: $S_T = 1018,5 \text{ kVA}$

- Sheringovim mostom mjerjen je kapacitet C_X mjernog kondenzatora. Uz $C_2 = 165 \text{ pF}$ i $R_4 = 3,1 \text{ k}\Omega$, ravnoteža je postignuta pri $R_3 = 7,5 \text{ k}\Omega$ i $C_4 = 26 \text{ nF}$. Koliki je kapacitet i tangens kuta gubitaka mjernog kondenzatora te djelatna snaga koju on troši tijekom mjerjenja, ako je most napajan naponom 100 kV, frekvencije 50 Hz?

Rješenje: $C_X = 68,2 \text{ pF}$, $\tan\delta = 2,53 \cdot 10^{-2}$, $P_X = 5,43 \text{ W}$

- Kolika je induktivna komponenta impedancije trošila Z_t ako je metodom tri voltmatra pri frekvenciji $f = 50 \text{ Hz}$ na njemu izmjerena snaga $P = 95,6 \text{ W}$? Napon na otporniku $R_0 = 4 \Omega$ iznosio je $U_0 = 3,7 \text{ V}$, a ukupni napon $U_1 = 180,6 \text{ V}$.

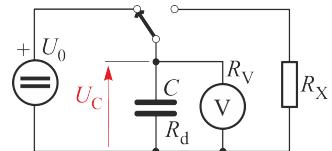
Rješenje: $L_t = 0,501 \text{ H}$

8. Mjerenje temperature tekućine tijekom njezina zagrijavanja izvodi se platinskim osjetilom Pt100 spojenim u Wheatstoneov most sa $R_3 = 100 \Omega$ i $R_4 = 10 \text{ k}\Omega$. Kolika je konačna temperatura T_K tekućine ako je ravnoteža mosta u stacionarnom stanju postignuta uz $R_2 = 13,04 \text{ k}\Omega$, a linearni temperaturni koeficijent platine iznosi $\alpha_{Pt} = 0,385 \text{ }^{\circ}\text{C}/\text{K}$?

Rješenje: $T_K = 79 \text{ }^{\circ}\text{C}$

9. Vrlo veliki otpor R_X nekog izolacijskog kruga mjeri se gubitkom naboja kondenzatora kapaciteta 100 nF , kojeg je tangens kuta gubitaka $\tan \delta = 9,2 \cdot 10^{-6}$ prethodno izmjerena pri frekvenciji 40 Hz . Kondenzator početno nabijen na napon $U_0 = 50 \text{ V}$, izbija se ispitivanim izolacijskim otporom R_X , pri čemu se napon na njemu kontrolira digitalnim voltmetrom unutarnjeg otpora $10 \text{ G}\Omega$. Ako vrijeme Δt njegovog izbijanja na napon upola manji od početnog iznosi 22 s , koliki je otpor izolacije ispitivanog kruga?

Rješenje: $R_X = 354,7 \text{ M}\Omega$

10. Mjerenje temperature namota transformatora izvodi se poluvodičkim NTC otpornikom kojeg je otpor $R_0 = 10 \text{ k}\Omega$ pri temperaturi $T_0 = 25 \text{ }^{\circ}\text{C}$, spojenim u Wheatstoneov most sa $R_3 = 10 \text{ k}\Omega$ i $R_4 = 10 \text{ k}\Omega$. Kolika je temperatura namota ako se ravnoteža mosta postiže uz $R_2 = 5,22 \text{ k}\Omega$? Materijal termistora ima konstantu $\beta = 3548 \text{ K}$, a funkcija kojom je opisana promjena njegovog otpora je

$$R = R_0 \cdot e^{\left(\frac{\beta}{T} - \frac{\beta}{T_0} \right)}.$$

Rješenje: $T = 42,7 \text{ }^{\circ}\text{C}$

11. Piezoelektričkim pretvornikom mjerimo silu između dviju ploha. Kolika je ona ako je ukupni kapacitet osjetila 250 pF , a izmjerena razlika potencijala njegovih stezaljki iznosi $52,8 \text{ V}$? Piezoelektrički koeficijent pretvornika je 2 pAs/N ?

Rješenje: $F = 6,6 \text{ kN}$

12. Koliki će biti otpor platskog osjetila Pt25 na temperaturi $263,15 \text{ K}$? Linearni temperaturni koeficijent platine iznosi $\alpha_{Pt} = 0,385 \text{ }^{\circ}\text{C}/\text{K}$?

Rješenje: $R_{Pt25} = 24,04 \Omega$

13. Mjerni pretvornik napona ima strujni izlaz od 0 do 20 mA na koji je priključeno mjerilo struje unutarnjeg otpora $R_I = 100 \Omega$. Kolika će pogreška nastati pri izlaznoj struci pretvornika $I_i = 5 \text{ mA}$, ako je mjerilo struje na njegov izlaz spojeno dvožilnim kabelom izolacijskog otpora $100 \text{ k}\Omega$?

Rješenje: $p = -0,1 \%$

14. Scheringovim mostom mjerena je kut gubitaka silikonskog ulja. Uz $C_2 = 108 \text{ pF}$ i $R_4 = 4 \text{ k}\Omega$, ravnoteža je postignuta pri $R_3 = 6,52 \text{ k}\Omega$ i $C_4 = 22,5 \text{ nF}$. Kolika se djelatna snaga troši u ispitivanom dielektriku tijekom mjerenja, ako je most napajan naponom 115 kV , frekvencije 50 Hz ?

Rješenje: $P_{CX} = 7,8 \text{ W}$

15. Na izlaz mjernog pretvornika snage s naponskim izlazom od 0 do 5 V priključen je analogni voltmetar s unutarnjim otporom $100 \text{ k}\Omega$. Kolika će pogreška nastati pri izlaznom naponu pretvornika $U_i = 3,5 \text{ V}$ ako, uslijed lošeg kontakta, otpor spojisa priključnog kabela i voltmetra naraste na $2 \text{ k}\Omega$?

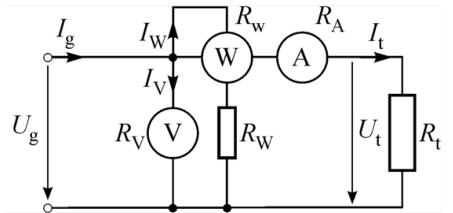
Rješenje: $p = -1,96 \%$

16. Pri mjerenu velike istosmjerne struje Hallovom sondom poznato je da struja od 21 A stvara indukciju od 1,15 T. Ako je stalnica materijala sonde $R_H = 332 \text{ cm}^3/(\text{As})$, a ona je debljine 0,81 mm, kolika je upravljačka struja potrebna da generirani napon bude pritom 34,9 mV?

Rješenje: $I = 74 \text{ mA}$

17. Odredite snagu tereta ako je, u spoju prema slici, vatmetrom izmjerena snaga $P = 122 \text{ W}$, voltmetrom napon izvora 224 V, a ampermetrom struja tereta 0,53 A. Otpor napomske grane vatmetra je $65 \text{ k}\Omega$, otpor strujne grane vatmetra $0,9 \Omega$, otpor voltmetra $100 \text{ k}\Omega$, a otpor ampermetra $0,6 \Omega$.

Rješenje: $P_t = 121,6 \text{ W}$

18. Snagu gubitaka na četveropolu mjerimo kao razliku snaga na ulazu i izlazu. Ako je snaga izmjerena vatmetrom W_1 na ulazu u četveropol 55 W uz relativnu mjernu nesigurnost $0,6 \%$, a snaga na izlazu 52 W izmjerena vatmetrom W_2 uz relativnu mjernu nesigurnost $0,9 \%$, kolika je složena mjerna nesigurnost snage gubitaka $u_c(P_g)$?

Rješenje: $u_c(P_g) = 0,57 \text{ W}$

19. Impedancije grana izmjeničnog Wheatstoneovog mosta pri nekoj frekvenciji su: $Z_2 = 80|25^\circ \Omega$, $Z_3 = 78|15^\circ \Omega$ i $Z_4 = 46|13^\circ \Omega$. Kolika treba biti impedancija Z_1 kako bi most bio u ravnoteži?

Rješenje: $Z_1 = 136|27^\circ \Omega$

20. Vatmetar je svojom strujnom granom spojen u fazu R simetričnog trofaznog sustava s dostupnom nultočkom. Ako naponsku granu spojimo između faze R i nultočke vatmetar pokazuje $P_1 = 1000 \text{ W}$, a spojimo li je između faza S i T vatmetar pokazuje $P_2 = 1300 \text{ W}$. Kolika je prividna snaga jedne faze trofaznog simetričnog trošila spojenog u zvijezdu?

Rješenje: $S_f = 1250 \text{ VA}$

21. Djelatna snaga trošila poznatog otpora određena je mjeranjem istosmjerne struje koja njime prolazi. Ako je relativna mjerna nesigurnost izmjerene struje $0,12 \%$, a otpora $0,13 \%$, relativna složena mjerna nesigurnost izmjerene snage iznosi:

Rješenje: $u_{cr}(P) = 0,27 \%$

22. Otpornost žice od bakra kružnog presjeka određuje se mjeranjem otpora i dimenzija na pripremljenom uzorku. Ako su relativne mjerne nesigurnosti određivanja otpora, promjera i duljine žice redom $0,21 \%$, $0,33 \%$ i $0,41 \%$, kolika je relativna složena nesigurnost tako određene otpornosti materijala?

Rješenje: $u_{cr}(\rho) = 0,80 \%$

Auditorne 21

① Ispitujte zračilni feromagnetski jezgre postedno pomoći Maxwellovog mesta

RAVNOSTA 1. mjeruje $C_4 = 321,2 \text{ nF}$ 2. mjeruje $C_{43} = 882,6 \text{ nF}$
 $R_4 = 49,6 \text{ k}\Omega$ sa jezgrom $R_{43} = 27,1 \text{ k}\Omega$

Kakva su gubici na jezgri, mjerena težina permeabilnosti?

Kroz oba mjerila kroz ravničnik $I = 1A$

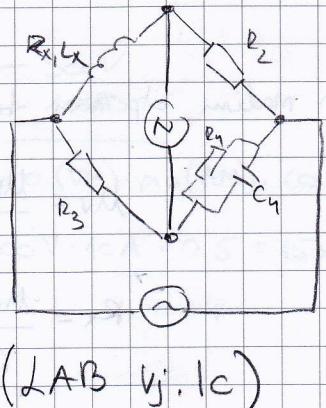
$$R_2 = 13,4 \text{ k}\Omega$$

$$R_3 = 42,6 \text{ k}\Omega$$

$$P_{R_{43}} = ? \quad \mu_{rs} = ?$$

$$\text{K 2 mjerila ravnost} \quad Z_1 \cdot Z_4 = Z_2 \cdot Z_3 \rightarrow R_x = R_2 \frac{R_3}{R_4}$$

$$l_1 + l_4 = l_2 + l_3 \quad L_x = C_4 R_2 R_3$$

Gubitki na jezgri (A) i sa jezgrom (B) mjerene između lega

$$P_{CA} = I^2 R_x$$

$$P_{CB} = I^2 (R_x + R_{43})$$

otps balističnog nameta
za vrijeme

suma gubitaka u
balističnim jezgri

nadomjesni otpor gubitaka
u feromagnetskom jezgri

$$P_{CAB} = P_{CB} - P_{CA} = I^2 R_2 R_3 \left(\frac{1}{R_{43}} - \frac{1}{R_{CA}} \right) = 9,56 \text{ W}$$

Induktivitet slijedi razmjerom je relacijske permeabilnosti pr magnetskog materijala s rasporedom

↳ računamo parociju parnosti induktiviteta iz A i B

$$L_{XA} = C_{4A} R_2 R_3 \quad L_{XB} = C_{43} R_2 R_3$$

also je $L_{XA} \sim \mu_{RA}$ i
 $L_{XB} \sim \mu_{RS}$

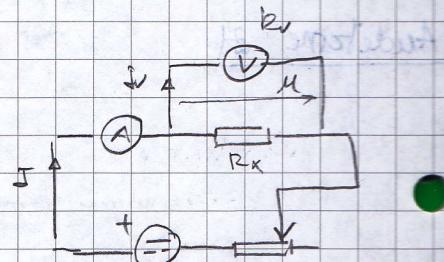
$$\rightarrow \frac{L_{XB}}{L_{XA}} = \frac{\mu_{RS}}{\mu_{RA}} \rightarrow \mu_{RS} = \mu_{RA} \frac{L_{XB}}{L_{XA}} = \frac{C_{43} R_2 R_3}{C_{4A} R_2 R_3} = 2,75$$

medij u slijdu je zrak (nema jezgri)

$$\mu_{RA} = 1$$

② Otpor voda miren MF metodom u spajci za male otpore
 DVM, $R_V = 10 \text{ M}\Omega$, m. o. 100 mV
 DAM, m. o. 1 A $\rightarrow R_A$ nikad ne znaci jer
 ga prizwođači ne objašnjuju!

Pri stroji od $0,925 \text{ A}$ VM polarizuje $22,6 \text{ mV}$
 u_2 komutacija struje $-23,5 \text{ mV}$

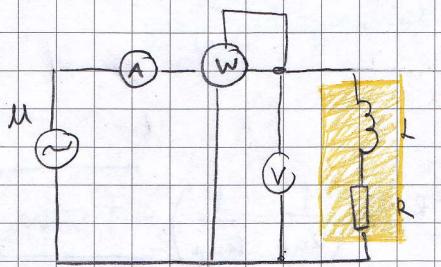

Pri malim otpornicama termonefrovi imaju znacajan utjecaj $\rightarrow$ neusam o smjeru struje $\rightarrow$ uklanjanje ga komutacijom

$$Mv = \frac{Mv_+ - Mv_-}{2} = \frac{(I_A \cdot R_x + Au) - (-I_A \cdot R_x + Au)}{2} = I_A \cdot R_x \quad (\text{LAB Vj. 9})$$

$$R_x = \frac{Mv_+ - Mv_-}{2 I_A} = \frac{22,61 - (-23,5)}{2 \cdot 0,925} = 24,96 \text{ m}\Omega$$

③ Primarni sučinji transformatora - UF metoda

$$I_A = 65 \text{ mA}$$

$$U_U = 100 \text{ V}$$

$$P_{w1} = 2,5 \text{ W}$$

$$L = ? \quad \text{induktivitet primara}$$

$$R = ? \quad \text{nadmjesni djelatni otpor}$$

Impedanca primara = napoj na primarni struja bez primara

potječe od otpora

žice R_{cu} (bateri) i
gubitak u jagnji
 R_{Fe} (željez)

$$Z_L = \frac{Mv}{I_A} = \sqrt{(wL)^2 + R_L^2}$$

potječe od primarnog induktiviteta

čista induktivna komponenta I_{mz}

komponenta R_{ez}

veličinska summa

$$L = \frac{1}{\omega I_A} \cdot \sqrt{Mv^2 - \left(\frac{P_{w1}}{I_A}\right)^2} = 4,52 \text{ H}$$

$$R_L = \frac{P_{w1}}{I_A^2} = 592,5 \Omega$$

④ Djelatna snaga 3 faznog tereta metodom triju vatmetara

↳ djelatna snaga od 4 kW @ 230 V fazi

naponi: $60 \text{ V}, 150 \text{ V}, 300 \text{ V}$

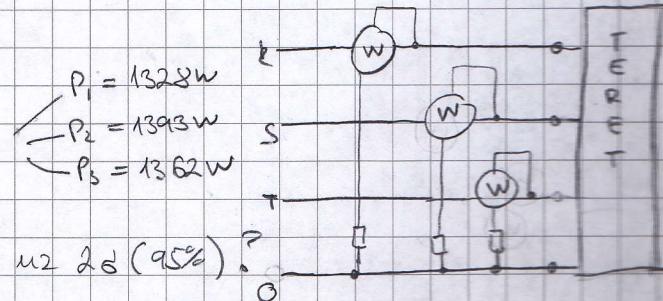
- vatmetni za $\cos \varphi_w = 0,5$, g.p. ($\pm 1\%$ od ocjake $\pm 0,5\%$ od m.o.)

strujni: $5 \text{ A}, 1 \text{ A}$

- R_{w1} jako veliki $\rightarrow$ potrošali naponskih grana
zanevareno

otpor naponskih grana

- izmjerene snage na fazama @ 220 V fazi

Kidika je razvijena snaga tereta + nesigurnost u2 2 d (95%)?

$$P_T = P_1 + P_2 + P_3 = 4083 \text{ W}$$

naši navedeni podaci

std. odstupanjima pojedinih mjerljivaca

racinamo

std. nesigurnost tipa B

iz mernih instrumenata

$$I_f = \frac{P_T}{3U_f} = \frac{4083}{3,230} \approx 1258 \text{ A} \leftarrow \text{racinamo}$$

$$\text{m.o. (VM)} = 300 \text{ V}$$

$$\text{m.o. (AM)} = 10 \text{ A}$$

$$\text{m.o. (WM)} = \text{m.o. (VM)} \cdot \text{m.o. (AM)} \cdot \cos \varphi_W$$

racinamo nesigurnost t. B za svaki WM

$$= 300 \text{ V} \cdot 10 \text{ A} \cdot 0,5 = 1500 \text{ W}$$

$$u(P_1) = \frac{C_{W1}}{\sqrt{3}} = \frac{1328 \cdot 0,01 + 1500 \cdot 0,005}{\sqrt{3}} = 11,997 \text{ W} \approx 12,0 \text{ W}$$

$$u(P_2) = \frac{C_{W2}}{\sqrt{3}} = \frac{1393 \cdot 0,01 + 1500 \cdot 0,005}{\sqrt{3}} = 12,373 \text{ W} \approx 12,4 \text{ W}$$

$$u(P_3) = \frac{C_{W3}}{\sqrt{3}} = \frac{1362 \cdot 0,01 + 1500 \cdot 0,005}{\sqrt{3}} = 12,194 \text{ W} \approx 12,2 \text{ W}$$

Za nesigurnost rezultante mjerljive uljepine smjere "racinam".

$$u(P_T) = \sqrt{\sum_{i=1}^m \left(\frac{\partial P}{\partial x_i} \cdot u(x_i) \right)^2} = \sqrt{\left(\frac{\partial P}{\partial P_1} \cdot u(P_1) \right)^2 + \left(\frac{\partial P}{\partial P_2} \cdot u(P_2) \right)^2 + \left(\frac{\partial P}{\partial P_3} \cdot u(P_3) \right)^2} =$$

$$= \sqrt{u(P_1)^2 + u(P_2)^2 + u(P_3)^2} = \sqrt{12,0^2 + 12,4^2 + 12,2^2} = 21,1 \text{ W}$$

$$\text{Za racinu pouzdanosti od } 95\% \rightarrow k=2 \rightarrow M(P_T) = u \cdot u(P_T) = \boxed{42,2 \text{ W}}$$

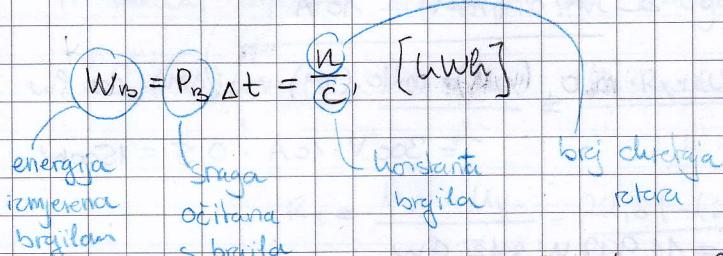
$$\text{koracim 2apris: } P_T = (4083 \pm 42,2) \text{ W}$$

(5) Rotor inducirajućeg brojila 11 rpm, $C = 1200 \text{ dur/uWWh}$

brojilo priključeno u liniju tereta preko strujnog mjer. transformatora 50A/5A naponskog mjer. transformatora 100V/100V

teret ima faktor snage $\cos \phi_T = 0,54 \rightarrow$ priuđena snaga tereta?

$$K_{NNUT} = \left(\frac{M_{in}}{M_{zn}} \right) = \frac{100V}{100V} = 100 \quad K_{NSUT} = \left(\frac{I_{in}}{I_{zn}} \right) = \frac{50A}{5A} = 10$$

za prihvaćanje
brojila na teret pri uštim
napojima

ulostna energija na teretu W_T
neizrađena dobitna

$$W_T = K_{NNUT} \cdot K_{NSUT} \cdot W_B$$

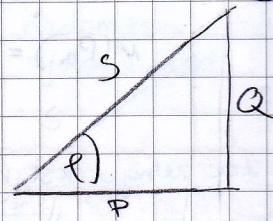
↓

prijenosni omjer
naponskog i strujnog
mjerog transformatora

stvarna snaga tereta (zavojnjima gospodarstvo transformatora)

$$P_T = P_B \cdot K_{NNUT} \cdot K_{NSUT} = 0,55 \cdot 100 \cdot 10 = 550 \text{ uW}$$

$$\text{traži se priuđena snaga } S_T = \frac{P_T}{\cos \phi_T} = \frac{550 \text{ uW}}{0,54} = 1018,5 \text{ uVA}$$

(6) Scheringov most

mjerimo kapacitet
mjerog kondenzatora
 C_x

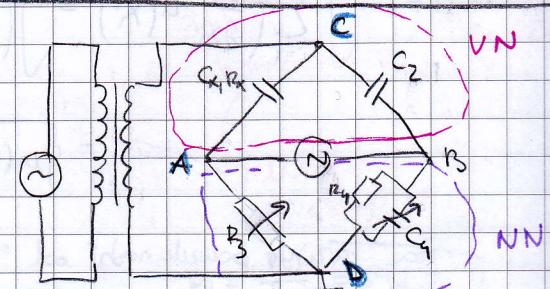
$$C_2 = 165 \mu F \quad R_3 = 7,5 k\Omega$$

konstantni

$$C_1 = 26 nF$$

nekonstantni

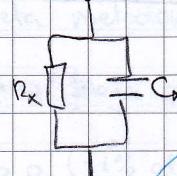
$$M = 10 \text{ uHV} \quad f = 50 \text{ Hz}$$

pripremamo paralelni

nadomjesni spaj mjerog
kondenzatora

↓ (niska frekv.)

djelatna snaga će se
razvijati na R_x

$$\rightarrow P_x = \frac{M_{CA}^2}{R_x}$$

$$\operatorname{tg} \delta = \frac{1}{w R_p C_p} = w R_s C_s$$

inicijalno paralelni

nadomjesni spaj pa kroz
avaj razv.

$$\frac{1}{w C_p + \operatorname{tg} \delta} = R_p = R_x$$

potencijali na A i na B u ravnosi
jednaki i negativni ušli od
veličine V

napon
na kondenzatoru
 $M_{CA} \approx M_{CS}$ napajajuća
mesta

• sharo sav pod napona
od 100V dešava se u visokonapornim

$$C_x = C_2 \frac{R_h}{R_s} = 68,2 \mu F$$

dijeli lunga, a u visokonapornim
je pod napona svega
veličina V

$$\operatorname{tg} \delta = w R_h C_s = 2,53 \times 10^{-2}$$

izraz s prezentacije
tema 8

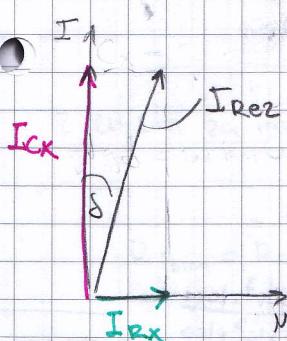
mojemo to
zaređati;

teći da su

A:D / B:D na

istem potencijalu

$$P_{Cx} = M^2 \omega C_x \operatorname{tg} \delta = (\mu \omega R_x)^2 \cdot \frac{C_2 C_x}{R_x} = 5,43 \text{ W}$$

$$\operatorname{tg} \delta = \frac{I_{Rx}}{I_C} = \frac{M_C}{M_C + X_{Cx}} = \frac{1}{\omega C_x R_x} \rightarrow R_x = \frac{1}{\omega C_x \operatorname{tg} \delta}$$

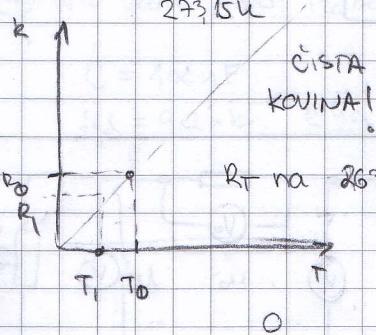
$$P_x = \frac{M_x^2}{R_x} = \frac{M_x^2}{\frac{1}{\omega C_x \operatorname{tg} \delta}} = M_x^2 \cdot \omega C_x \operatorname{tg} \delta = 5,43 \text{ W}$$

| Ako se u realni traci snimaju,

- idejno nici paralelni radomjeri spaj
je je ladjse za racinati

$$\textcircled{12} \quad P_{T25} \rightarrow 0^\circ \text{C} \rightarrow R = 25,05 \Omega$$

$$R_{T25} (T=263,15 \text{ K}) = ?$$

$$R_T = R_0 (1 + \alpha \Delta T + \beta \Delta T^2)$$

izmjerljivo je
gladko samo
linearnu oznast

$$\alpha = 0,373 \%/\text{K}$$

$$= 25,05 \Omega \left(1 + \frac{0,373}{100} (-10) \right) = 24,07 \Omega$$

$$\textcircled{13} \quad \text{NTC (poluvodički) detektori u 25^\circ \text{C}}$$

$$\rightarrow R_0 = 1 \text{ k}\Omega, T_0 = 25^\circ \text{C} = 298,15 \text{ K}$$

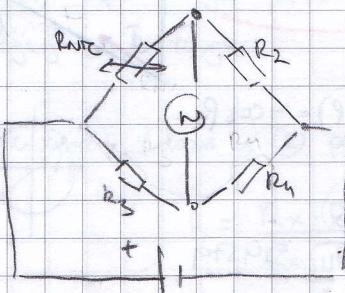
$$\beta = 3548 \text{ K}$$

$$R = R_0 \cdot e^{\left(\frac{\beta}{T} - \frac{\beta}{T_0}\right)}$$

$$T_{nunta} = ?$$

Pretvoriti CC
u K!

$$\frac{R_{NTC}}{R_2} = \frac{R_3}{R_4}$$

$$R_{NTC} = R_2 \cdot \frac{R_3}{R_4}$$

$$R_2 \cdot \frac{R_3}{R_4} = R_0 \cdot e^{\left(\frac{1}{T} - \frac{1}{T_0}\right)} / \ln$$

$$\frac{1}{T} = \frac{\ln\left(\frac{R_2 R_3}{R_4 R_0}\right)}{\beta} + \frac{1}{T_0}$$

$$T = \frac{\beta T_0}{T_0 \ln\left(\frac{R_2 R_3}{R_4 R_0}\right) + \beta} = 315,38 \text{ K}$$

$$= 42,23^\circ \text{C}$$

$$R_2 = 5,22 \text{ k}\Omega$$

$$R_3 = 10 \text{ k}\Omega$$

$$R_4 = 10 \text{ k}\Omega$$

13

$I_i = 5 \text{ mA}$

$R_A = 100 \Omega$

$L_A = 0.2 \text{ mH}$

izdacijski koefficijent s otpicem R_A

$P = \frac{I_{\text{izd}} - I_{\text{stvarna}}}{I_{\text{stvarna}}} = \frac{(I_i - I_u) - I_i}{I_i} = -0,1\%$

$I_u = \frac{U_i}{R_A} = \frac{I_i \cdot (R_A + R_A)}{R_A} =$

$$= \frac{5 \times 10^{-3} \cdot 100}{100 \times 10^{-3} + 100} = \underline{\underline{4,995 \mu A}}$$

11 Piercelektrični prenosnik

$C = 250 \text{ pF}$ → uvećani kapacitet oscilatora

$M = 52,8 \text{ V}$ → izmjerena rez. potencijala između sklopili

$k = 2 \text{ pAs/N}$ → prenos. koef. prenosac

(generativni način)

$\alpha = F \cdot u$

$F = \frac{C \cdot M}{k} = \frac{250 \times 10^{-12} \text{ F} \cdot 52,8 \text{ V}}{2 \times 10^{-12} \text{ As N}^{-1}} = \underline{\underline{6600 \text{ N}}}$

$C \cdot M = F \cdot u$

7 Metoda 3 VM - $f = 50 \text{ Hz}$

$P = 95,6 \text{ W}$ injekcija na trasičku Z_t

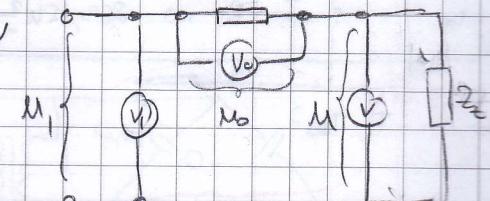
$R_o = 4 \Omega$

$U_1 = 180,6 \text{ V}$

$M_o = 3,7 \text{ V}$

induktivna komponenta

impedancije Z_t ?

M_o na otpicu R_o je u fazni sa ulaznom strujom, te u ide u kroz trasičko

Napomena: M na trasičku prema koj struje ima negativnu faznu povratak ϕ

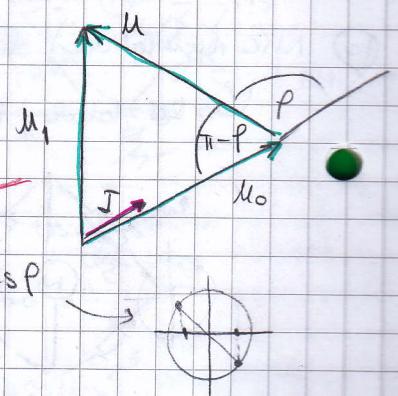
Koristimo kosinususov poučak! ←

$$M_1^2 = M_o^2 + M^2 - 2M_o M \cos(180^\circ - \phi)$$

$\downarrow$ $\text{R}_o \perp$ $P = U \cdot I \cdot \cos \phi$

$$P = \frac{M_1^2 - M_o^2 - M^2}{2R_o}$$

$$M = \sqrt{M_1^2 - M_o^2 - 2PR_o} = 198,48 \text{ V}$$

Induktivitet trasička određujemo poučacim
prirodne snage Q , struje I kroz trasičko
i njene frekvencije f

$$L_t = \frac{Q}{w \cdot f^2} = \frac{M \cdot f \sin \phi}{w \cdot f^2} = \frac{M \cdot \sqrt{1 - \cos^2 \phi}}{w \cdot f} = \frac{M \cdot \sqrt{1 - \cos^2 \phi}}{2\pi f \frac{M_o}{R_o}} =$$

$$= \underline{\underline{0,501 \text{ H}}}$$

⑧ Mjerenje temp kružnog kolača zagrijavajući $\rightarrow$ Pt 100 u vrh. mostu $R_3 = 100\Omega$
 $R_4 = 10\Omega$

Ukraćena temp $\leftarrow$ rezistorica uz $R_2 = 13,04\Omega$
 $T_u = ?$ $\alpha_{Pt} = 0,393\%/\text{K}$

Izvješta za rezistoricu u h mjeri

$$R_X = R_2 \frac{R_3}{R_4} = R_{Pt100} = 13,04\Omega$$

$$R_{Pt100} = R_0 [1 + \alpha(\Delta T) + \beta(\Delta T)^2]$$

Pretvorbi $^{\circ}\text{C}$ u K !

$$\Delta T = \frac{R_{Pt100} - R_0}{R_0} \cdot 100 = 81,5\text{K}$$

mjerno zanemarivo

jer je karakteristika

platine linearna $\rightarrow$ vidi slajd tema 10

$$T_u = T_0 + \Delta T = 81,5^{\circ}\text{C}$$

To je za Pt
uvjeti 0°C
ili $273,15\text{K}$

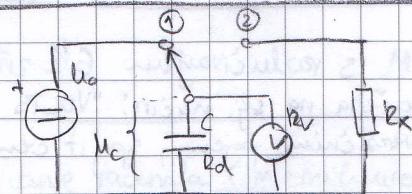
⑨ Vrlo veliki otpor izolacije kružnog kolača - metoda gubitka naboja

$$C = 100\text{nF}$$

$$f_{\text{sf}} = 9,2 \times 10^{-6} \text{ @ } U_0 \text{ Hz}$$

• Kondenzator naložen na

$$M_0 = 50\text{V}$$

izolacija se izolacijom otparen

$$R_X = ?$$

$$R_V = 100\Omega$$

• Unjene izbjegava $\Delta t = 22\text{s}$

• do napona $M_C = \frac{M_0}{2}$

Izbjeganje leće po exp zakonom $M_C = M_0 \cdot e^{-\frac{t}{RC}}$

Ukupni otpor kružnog kolača

lijeg se C naboja

$$R = \frac{\Delta t}{C \cdot \ln(\frac{M_0}{M_C})} = \frac{22}{100 \times 10^{-9} \cdot \ln 2} = 317,39\text{M}\Omega$$

Pretvaranjem sklopke u ② paralelno se kondenzator spoji VM na kojem se javljaju gubici

+ još gubitaka na nesavršenjima
izolaciji kondenzatora Rd

paralelni sag 3 otpora

$$R_X = \frac{R \cdot R'}{R' - R} = \frac{317,39 \times 10^6 \cdot 3,017 \times 10^9}{3,017 \times 10^9 - 317,39 \times 10^6} = 354,7\text{M}\Omega$$

$$R_d = \frac{1}{w \cdot C \cdot k_0}$$

Primjer 21

(1) Tri metode mjerjenja otpora: $M=F$, dig. ohmmeter, usporoblja s poradijem

KAO (4) U PRIMJERU MI

$\bar{x}$	s_x
4,024752	0,9mΩ
4,025152	1,1mΩ
4,023152	1,2mΩ

(2) Snagu gubitaka mjerimo kao razliku snaga na ularu i izlazu. Ako je snaga od 255W izmjerena vatmetrom W_1 na ularu u odnosu uz relativnu mjerenu nesigurnost 0,41%, a snaga na izlazu 241W izmjerena W_2 uz rel. mjer. nesig. 0,53%, kolika je standardna greska nesigurnosti izmjerene snage gubitaka?

$$P_g = P_{ul} - P_{iz}$$

$$u_c(P_g) = \sqrt{\sum_{i=1}^2 \left(\frac{\partial P_g}{\partial x_i} \right)^2 \cdot u^2(x)} = \sqrt{u^2(P_{ul}) + u^2(P_{iz})} = \sqrt{(0,41 \times 10^{-2})^2 + (0,53 \times 10^{-2})^2} = 6,7 \times 10^{-3}$$

$$\frac{P_{ul} \cdot u_c(P_g) + P_{iz} \cdot u_c(P_g)}{2} = \frac{1,71 + 1,61}{2} = 1,66 \text{ W} \quad \rightarrow \frac{1,7 + 1,6}{2} = 1,65 \quad \begin{array}{l} \text{ravdano} \\ \text{uao tacan} \\ \text{odg.} \end{array}$$

(3) DMM s razdučivnjem $6\frac{1}{2}$ značenjima ima dva para "H1" i "L0" slarnih priključnica, crtačena na slj. nacin: "VOLTS OHMS" te "OHMS SENSE". Ako mjereni otpor želimo izmjeriti detektivčnim pogom, spajit ćemo ga na sljedeći nacin:

→ strjne stozaljke na "VOLTS OHMS" te napenske stozaljke na "OHMS SENSE"

(4) Otpor R_x mjerim UI metodom za vlo male otpore. Napon je mjerjen VM kvarakterističnog otpora $10k\Omega/V$ na m.o. $1V$, a struja AM na m.o. $0,1A$ unutarnjeg otpora $9,15 \Omega$. Koliki je njegov otpor ako je na VM ociteno ??

mali otpori

-ako analogni VM
zamijelimo digitalnim

$$R = \frac{U_R}{I_R} = \frac{U_R}{I_A - I_V} = \frac{U_R}{I_A} \frac{I_A}{I_A - I_V}$$

DMM → dokumentacija

$$\text{Analogni} \rightarrow [R_u = \frac{R_v}{V}] \quad R_v = R_u \cdot M_m.o.$$

↳ digitalni imma veći unutarnji otpor

↳ Izv će biti manja → možda se može i zamjeniti

↳ Verificiranje

(5) Na raspodjeljenju imamo dva AM s m.o. $2A$ za mjerenoje struje izvora od $\approx 3A$. Ako pritom AM spojimo paralelno jedan drugome, a teniski u lung izvora, očekat ćemo redom na prvom i drugom AM $1,53A$ i $1,47A$. Me pretpostavku da ne greješ, možemo zaključiti da

→ je otpor pritog AM manji od otpora drugog AM.

↳ strjno djelilo – veća struja će teći granom na kojoj je manji otpor

- ⑥ Pri mjerjenju velike istosmjerne struje Hallovim sondom potrebno je da struja od $40A$ stvara indukciju od $1,1T$. Ako je stalnica (konstanta) materijala sredine $B_H = 310 \text{ cm}^3/\text{As}$, a ona je debljine $1,2 \text{ mm}$, kolika je upravljačka struja potrebna da generirani napon bude $37,8 \text{ mV}$?

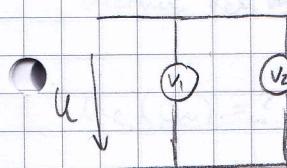
$$U_H = \frac{1}{mg} \cdot \frac{B \cdot J_H}{S} = R_H \cdot \frac{B \cdot J_H}{S} = u \cdot \frac{J_H}{S}$$

mjerena struja

? $R_H \cdot \frac{B \cdot J_H}{S} = M_H$

$$J_H = \frac{M_H \cdot S}{R_H \cdot B} = \frac{37,8 \times 10^{-3} \text{ V} \cdot 1,2 \times 10^{-3}}{310 \times 10^{-2} \text{ m/As} \cdot 1,1 \text{ T}} = 0,133 \text{ A}$$

- ⑦ Dva VM unutarnjih otpora $R_{V1} = 75 \text{ k}\Omega$ i $R_{V2} = 100 \text{ k}\Omega$ spojena su paralelno na izvor napona od $5V$. Uz pretpostavku da ne gradije, polariziranje VM je:

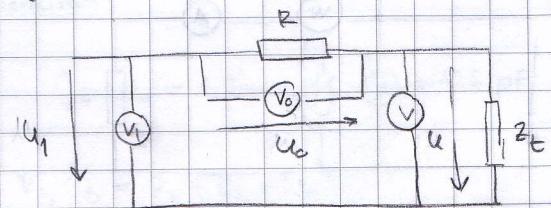
$M_{V1} = U_{V2} = U_{V_0} = 5V \rightarrow$ unutrašnji otporni utjecaj na polariziranje nego na točnost

$$\rightarrow M_{V1} = 5V, M_{V2} = 5V$$

- ⑧ GPIB (IEEE - 488) je: $\rightarrow$ paralelno sručelje za povezivanje računala i mjerilni uređaja

- ⑨ Djelatnu snagu impedancije Z_t mjerimo metodom 3VM. Ako je na VM spojeno paralelno na izvor napona 221V, na drugom spojenu paralelno mjereni impedanciji 103V, a 156 na trećem VM spojeno paralelno otporu R , koliki je cosf impedancije Z_t ?

$$\cos \phi = \frac{U_r^2 - M_o^2 - M_r^2}{2 M_o M_r} = \frac{221^2 - 156^2 - 103^2}{2 \cdot 156 \cdot 103} = 0,4324$$

- ⑩ Djelatna snaga trasiila određena je mjerenjem istosmjerne struje liga ujme prednji i pada napona na njemu. Koliki je efektivni stupanj slobode rel. mjerene sigurnosti tako izmjerene snage ako su rel. mjer. nes. i ef. stup. slobodne izmjerene napona i struje redom $U_r(U) = 0,16\%$, $V_{ess} = 15$

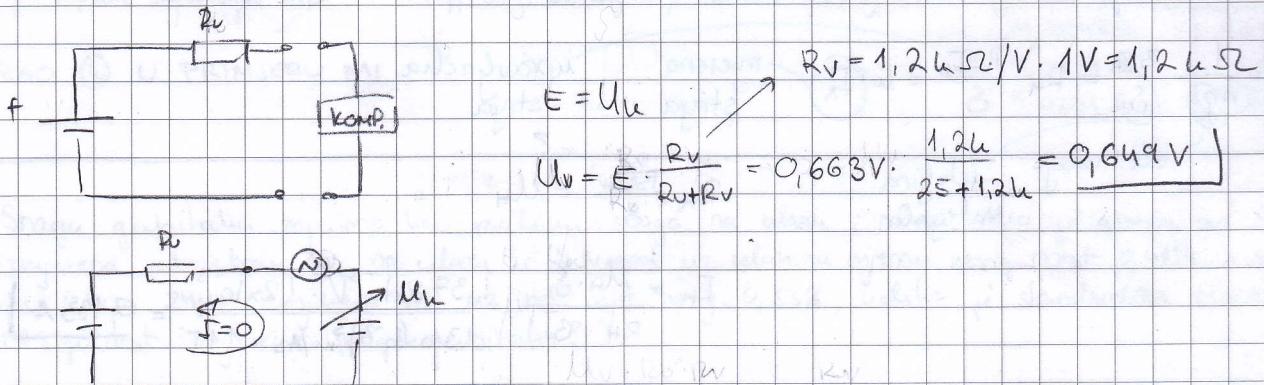
$$U_r(I) = 0,12\%, V_{ess} = 13$$

$$V_{ess_R} = \frac{\sum_i U_r^i(R)}{\sum_i V_i} = \frac{(0,16)^4}{155} + \frac{(0,12)^4}{13} = [26,83] = 26$$

$$U_c(R) = \sqrt{U_r(U)^2 + U_r(I)^2} = \sqrt{(0,16\%)^2 + (0,12\%)^2} = 0,2\%$$

- ⑪ Što je mjeriteljstvo? $\rightarrow$ značaj o mjerjenju i njegovim primjenama

- 12) Napon neliči izvora, unutrašnjeg napona 25 mV , mjerili smo kompenzatorom te dobili $0,663\text{ V}$. Koliki će napon podizati VM za 1 V , karakteristični otpor $1,2\text{ k}\Omega/\text{V}$

- 13) Razlucivanje DMM s priklazom $6\tfrac{1}{2}$ značenje na mjernom opsegu 2V je

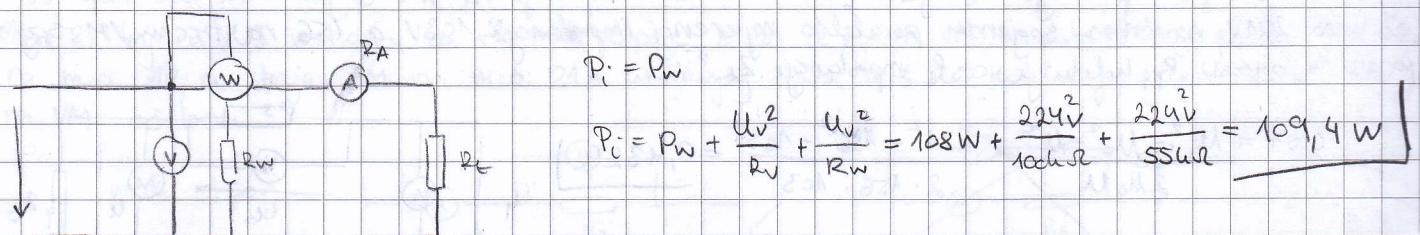
$$\begin{array}{ccccccc} 10^1 & 10^{-2} & 10^3 & 10^{-4} & 10^5 & 10^{-6} \\ [0,1] & [0-9] & [0-9] & [0-9] & [0-9] & [0-9] \end{array} \rightarrow 10^{-6}\text{ V} = 1\text{ }\mu\text{V}$$

moe polarizaci moe priklazi sve značenje ("cijele")

samo 0 ili 1 je

je opseg do 2 (max moe biti 1,99999)
("pola" značenje)

- 14) Određile snagu koju daje izvor ako je, u spoju prema slici, vatmetrom izmjerena snaga $P=108\text{ W}$ VM napon izvora 224 V , a AM struja tereta $0,36\text{ A}$. Otpor naponske grane WM je $55\text{k}\Omega$ a otpor struje grane WM je $1,32\text{ }\Omega$, otpor VM $100\text{k}\Omega$, a otpor AM $0,45\text{ }\Omega$

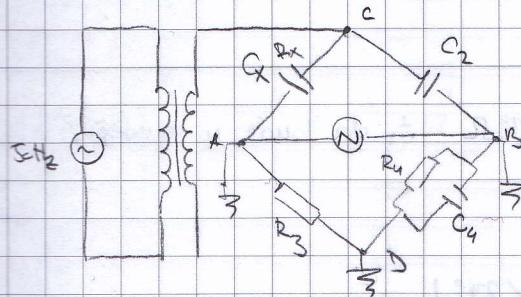
- 15) Kod mjerjenja snage jednofaznog trošila WM u spoju prema gornjoj slici VM i AM se spojaju u krug:
 $\rightarrow$ zbog kontrole opterećenja struje i naponske grane vatmetra

Dodatačni zadaci 21

(14) Scheringovim mostom mjeri se kmitajuća siličnička silicijuskega ulja

$$C_x = 108 \mu F \quad \text{izmjenična pri } R_3 = 6,52 \text{ k}\Omega \quad \text{naponjajanje mesta: } V = 115 \text{ kV} = M_{\text{do}} \approx M_{\text{ac}} \\ R_y = 4 \text{ k}\Omega \quad C_y = 22,5 \mu F \quad f = 50 \text{ Hz}$$

Kolika je djelatna snaga treći u ispitivanom dielektričnom tijelu u njezini?

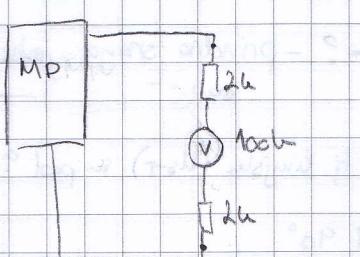

$$P_x = \frac{M_x^2}{R_x} = \frac{M_x^2}{\frac{1}{w C_x \tan \delta}} = U_x^2 \cdot w C_x \cdot \tan \delta = U_x^2 \cdot 100\pi \cdot 6,626 \times 10^{-11} \cdot 0,02827 \\ = 7,78 \text{ W}$$

$$C_x = C_y \frac{R_y}{R_x} = 108 \times 10^{-12} \cdot \frac{4 \text{ k}}{6,52 \text{ k}} = 6,626 \times 10^{-11} \text{ F}$$

$$\tan \delta = w R_y C_y = 2\pi \cdot 50 \cdot 4 \text{ k} \cdot 22,5 \times 10^{-9} = 0,02827$$

(15) Na izlaz mjeriće prekormnika snage s naponačkim relatom 0-5V povezanim je analogni VM
s $R_V = 100 \text{ k}\Omega$. Uključujući pogrešku merača pri izlaznom naponu prekormnika $U_i = 3,5 \text{ V}$ dobiti
u sljedećem kontaktu, otpor spajališta priključnog kabela i VM merača za $2 \text{ k}\Omega$

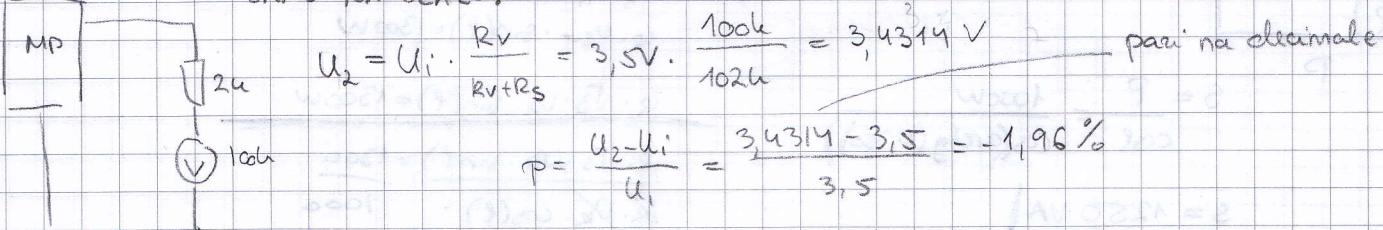

$$I_1 = \frac{U_i}{R_V} = \frac{3,5 \text{ V}}{100 \text{ k}} = 3,5 \times 10^{-5} \text{ A} \rightarrow U_1 = I_1 \cdot R_V = 3,5 \text{ V}$$

$$I_2 = \frac{U_i}{R_V + 2 \cdot R_S} = \frac{3,5 \text{ V}}{100 \text{ k} + 2 \cdot 2 \text{ k}} = 3,43269 \times 10^{-5} \text{ A} \rightarrow U_2 = U_i \cdot \frac{R_V + R_S}{R_V + 2 \cdot R_S} = 3,43269 \text{ V}$$

$$\rho = \frac{U_2 - U_1}{U_1} = \frac{3,43269 - 3,5}{3,5} = -1,92\%$$

KONTAKTNI OTPOR JE
SAMO NA ULAZU?

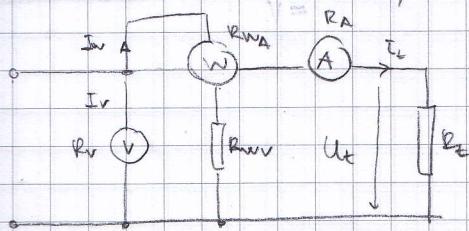
$$U_2 = U_i \cdot \frac{R_V}{R_V + R_S} = 3,5 \text{ V} \cdot \frac{100 \text{ k}}{102 \text{ k}} = 3,4314 \text{ V}$$

pari na decimalne

$$\rho = \frac{U_2 - U_1}{U_1} = \frac{3,4314 - 3,5}{3,5} = -1,96\%$$

(16) ISLIČAN UAO (6) U PRIMJERU 21

(17) Snaga tereta? $P = 122 \text{ W}$, $V_M \Rightarrow 224 \text{ V}$, $I_M \Rightarrow 0,53 \text{ A}$, $R_{WA} = 65 \text{ k}\Omega$, $R_{WA} = 0,9 \text{ }\Omega$, $R_V = 100 \text{ k}\Omega$, $R_A = 0,6 \text{ }\Omega$

$$P_T = P_W - P_A - P(R_{WA}) = P_W - \frac{I_A^2}{R_A} - \frac{I_A^2}{R_{WA}} = 122 - \frac{0,53^2}{0,6} - \frac{0,53^2}{65} = 121,58 \text{ W}$$

izmjerena
snaga

na AM

snaga na
otpcnu stranicu
grane WM

(18) Snaga putujuća na četveropolu. $W_1 = 55W$, $M_r\% (W_1) = 0,6\%$ → ular
 $W_2 = 52W$, $M_r\% (W_2) = 0,9\%$ → rlar

je uklonjena

SLIČNO UAO (7) IZ PRIMJERA M1 | (2) IZ PRIMJERA Z1

$$P(P_0) = \frac{M_r\% (P_0) \cdot P_0}{100} = \frac{0,6 \cdot 55}{100} = 0,33W$$

↓

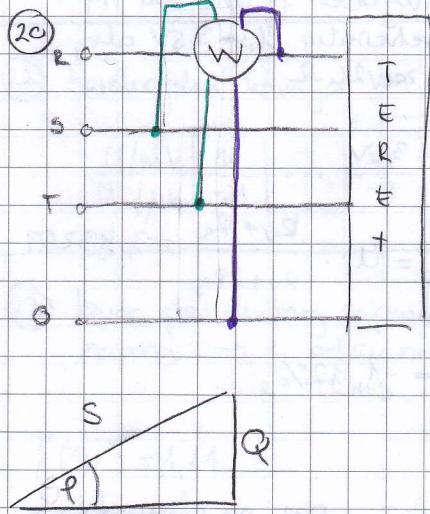
$$P(P_1) = \frac{M_r\% (P_1) \cdot P_1}{100} = \frac{0,9 \cdot 52}{100} = 0,468W$$

$$\left\{ \begin{array}{l} P(P_0) = \sqrt{P(P_0)^2 + P(P_1)^2} = \sqrt{0,33^2 + 0,468^2} = 0,573W \end{array} \right.$$

(19) Vrhovostanečni most $Z_2 = 80 \angle 25^\circ \Omega$, $Z_3 = 78 \angle 15^\circ \Omega$, $Z_4 = 46 \angle 13^\circ \Omega$. Z_1 da bude u raundži?

$$Z_1 \cdot Z_4 = Z_2 \cdot Z_3$$

$$Z_1 = \frac{Z_2 \cdot Z_3}{Z_4} = \frac{80 \angle 25^\circ \cdot 78 \angle 15^\circ}{46 \angle 13^\circ} = 135,65 \angle 27^\circ \approx 136 \angle 27^\circ$$

WM je strujan granac u R liniji, 1° naponska granica je u R; 0

SIMETRIČAN SUSTAV

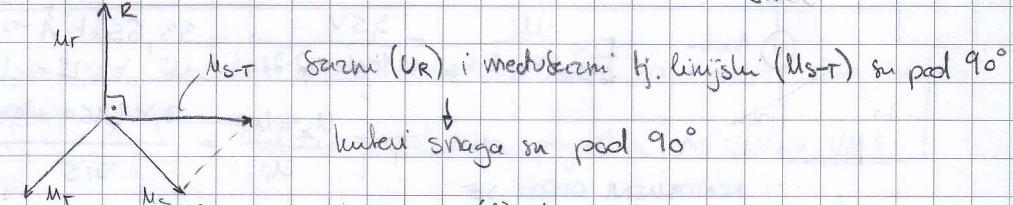
↓
SPOS 2VJEZDE

$$P_1 = 1000W$$

$$P_2 = 1300W$$

2° naponska granica je u S; T

$S_g = ?$ - prividna snaga je u sarki

$$i_R \cdot U_R \cdot \cos(l) = 1000W$$

$$i_R \cdot U_{S-T} \cdot \sin(l) = 1300W$$

$$i_R \cdot \sqrt{3} \cdot U_R \cdot \sin(l) = 1300W$$

$$i_R \cdot \sqrt{3} \cdot U_R \cdot \sin(l) = 1300W$$

$$i_R \cdot U_R \cdot \cos(l) = \frac{1000}{1000}$$

$$\operatorname{tg}(l) = \frac{1,3}{\sqrt{3}} = 0,750$$

(21) KAO (12) U PRIMJERU M1

(22) KAO (17) U DODATNIM LAD. ZA MI